

חמ 90 רמר

นโงมาบเกือสนันสนุน
ความเข้มแข็งของชุมชน

เวทินิกายบาสถาธรรมา: ว่าด้วยเรื่อง
“นโยบายเพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน”

วันจันทร์ที่ 26 กันยายน 2548
ณ ศูนย์ประชุมสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ กรุงเทพมหานคร

นโยบายเพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน

นโยบายเพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน

ISBN 974-94159-9-x

นโยบายเพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย มูลนิธิสธารณสุขแห่งชาติ (มสช.)
สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม-
สุขภาพ (สสส.)
พิมพ์ครั้งที่ 1 มีนาคม 2549
ราคา 90 บาท

พิสูจน์อักษร ศิริบุญ วงษ์ชื่น
รูปเล่ม และปก Space Design 0 2907 6996
พิมพ์ที่ โรงพิมพ์เดียนตุลา

มูลนิธิสธารณสุขแห่งชาติ (มสช.)

1168 ซอยพหลโยธิน 22 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ
10900 โทรศัพท์ 0 2511 5855 โทรสาร 0 2939 2122
E-mail : thainhf@thainhf.org Website : www.thainhf.org

“เราได้มาถึงจุดจุดหนึ่ง
หลังจากที่เห็นว่าการเคลื่อนไหวระดับชุมชน
ก็ดูเหมือนต่างคนต่างทำ
มีความคิดริเริ่ม มีการสะสมพลัง
สะสมประสบการณ์มาจนถึงวันนี้
ถึงเวลาแล้วที่จะต้องนำมาเชื่อมต่อกันให้มากขึ้น
ทั้งเชื่อมต่อด้านชุมชนด้วยตนเอง
และเชื่อมต่อในระดับนโยบาย”

นพ.สมศักดิ์ คุนหมื่น
เลขาธิการมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

ปาฐกถาพิเศษ | เครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง
เติมพื้นที่
พลังทางสังคม
ที่ต้องสร้าง

ปาฐกถาพิเศษ

เครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเติมพื้นที่ พลังทางสังคมที่ต้องสร้าง

ศ.นพ.ประเวศ วะสี

พลังแห่งชุมชนเข้มแข็ง จะเป็นทางออกในการแก้ปัญหาวิกฤติทั้งหลายที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน เพราะอารยธรรมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทำให้เกิดภาวะวัตถุนิยม บริโภคนิยม เงินนิยม มากขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาขึ้นทั่วโลก เพราะจะเข้าไปทำลายระบบสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม จิตวิญญาณของผู้คน ก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง เกิดความเสื่อมเสียทางศีลธรรม

ตราบใดที่สังคมยังตั้งคำถามว่า เมื่อไรจะรวย เมื่อไหร่ก็จะเกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย เพราะ ‘คน’

คนนั้นจะต้องทำทุกอย่างให้ตัวเองรวย ไม่ว่าด้วยวิธีใด ทำลายสิ่งแวดล้อม ขายผู้หญิง ขายเด็ก โกงกิน เอาเปรียบคนอื่น คอร์รัปชันกันหัวคิว และคอร์รัปชันทางนโยบาย

ทุนขนาดใหญ่มักจะทำเพื่อตัวเองก่อนสิ่งใด ไม่คำนึงถึงศีลธรรม คนเหล่านี้จะพยายามเด็ดยอดสิ่งดีๆ มีคุณค่าที่

คนในสังคมช่วยกันสร้าง ช่วยส่งสมเอาไว้ โดยเอาอำนาจเงินเข้าไปเคียด

การเข้าไปต่อสู้กับเรื่องแบบนี้ได้ จะต้องทำให้ชุมชนเข้มแข็ง การทำให้ชุมชนเข้มแข็งจะสามารถแก้ปัญหาได้ทุกเรื่อง ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ จิตใจ ปัญหาครอบครัว สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งปัญหาทางสุขภาพ ชุมชนเข้มแข็งนั้น จะเป็นเสมือนเครื่องกรองเพื่อรักษาระดับสมดุลในร่างกาย ตัวชุมชนจะทำหน้าที่คัดเลือกว่า อะไรดี อะไรไม่ดี ควรจะให้อะไรเข้า อะไรออก เพื่อรักษาร่างกายเอาไว้ให้เกิดความสมดุล

ถ้าชุมชนมีสิทธิ 4 อย่าง (1) สิทธิในการทำมาหากิน (2) สิทธิในการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน (3) สิทธิในการมีระบบการเงินเป็นของตัวเอง ป้องกันการทำร้ายจากทุนขนาดใหญ่ และ (4) สิทธิในการสื่อสารของชุมชนทุกประเภท ก็จะส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวกันในทุกพื้นที่ ทุกองค์กร ทุกเรื่อง ถ้ามีการรวมตัวกันทุกพื้นที่ ทุกเรื่อง ก็จะมีคามเข้มแข็งเกิดขึ้นเต็มไปหมด ซึ่งนั่นเป็นโลกอนาคตที่จะเกิดขึ้น

หนังสือเรื่อง ‘โลกที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต’ คือโลกแห่งความเป็นชุมชนที่จะเชื่อมกันไปหมดทั้งโลก ขณะนี้แม้จะมีอุปสรรคอย่างไรก็ตาม แต่ชุมชนเข้มแข็งก็มีมากขึ้นเพียงแต่อย่างจัดกระจาย

คำถามที่จะตามมาก็คือ ทำอย่างไรให้เกิดชุมชนเข้มแข็งเต็มพื้นที่

ข้อเสนอ 5 ประการเพื่อให้ชุมชนกลายเป็นชุมชนเข้มแข็งเต็มรูปแบบ คือ

1. เอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง ขณะนี้เรายังทำอย่างกระจาย คือทำให้เต็มทุกอำเภอ ทุกจังหวัด เวลานี้เราจะเอาจังหวัดเป็นตัวตั้ง แล้วองค์กรต่าง ๆ ร่วมมือกันทำทั้งจังหวัด เช่น กรมพัฒนาชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) หรือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฯลฯ รวมกันและทำทุกจังหวัด มาดูว่าในจังหวัดไหนจะทำอย่างไรให้เต็ม เริ่มแรกอาจจะไม่ครบ แต่เมื่อทำไป เร็วขึ้นไปในที่สุดก็จะครบทุกพื้นที่ ทุกจังหวัด หากร่วมมือกันทำทุกจังหวัด ทุกภาคส่วน ในที่สุด จังหวัดทั้งจังหวัดจะเป็นมหาวิทยาลัยชีวิตแห่งการเรียนรู้ร่วมกันของคนทั้งจังหวัดในการปฏิบัติ คือการพัฒนาอย่างบูรณาการ ก็จะเกิดเป็นมหาวิทยาลัยอย่างแท้จริง

ที่เราเรียกว่า ‘มหาวิทยาลัย’ เพราะมหาวิทยาลัยในปัจจุบันไม่ค่อยมีพลัง เนื่องจากทำงานแบบแยกส่วน แค่อ่านหนังสือ ไม่ปฏิบัติ ทำให้อ่อนแอ แต่การเรียนรู้ร่วมกันจะทำให้เราสามารถแก้ปัญหาได้ทุกชนิด ลองนึกภาพว่า ถ้าจังหวัดทั้งจังหวัดมีการเรียนรู้ร่วมกัน เราจะไม่ขาดโรงเรียนที่ดี ๆ อีกต่อไป แต่เราจะมีโรงเรียนดี ๆ ทุกระดับ

2. ทำแผนที่ในแต่ละจังหวัด ว่ามีอะไรดี ๆ อยู่บ้าง มีเครือข่ายอะไรบ้าง มีทรัพยากรบุคคลเป็นใครบ้าง สามารถประสานงาน หรือจัดการความรู้อะไรได้บ้าง มีความรู้อะไรในชุมชนอยู่บ้าง เพราะสิ่งเหล่านี้มหาวิทยาลัยไม่รู้ ความรู้

บางอย่างนักวิชาการไม่รู้ แต่ชาวบ้านรู้ และมักจะใช้ได้ผลดี วิธีทำคือ ต้องมีคณะทำงานที่เรียกว่า คณะทำงานส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัด การที่เรารู้และทำระบบข้อมูลในจังหวัดเป็นแผนที่ศักยภาพในจังหวัด เราจะเห็นหมดว่ามีอะไรดี ทำให้เกิดความเชื่อมโยง เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ขึ้น

3. ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ขยายเครือข่าย ส่งเสริมการดูงาน ขยายเครือข่าย

4. การพัฒนานโยบาย ว่าอย่างไรจึงจะสนับสนุนชุมชนเข้มแข็งให้เกิดมากขึ้น เรื่องนี้จะต้องทำเป็น 2 ระดับ คือ ระดับจังหวัด และระดับชาติ แม้ว่าระดับส่วนกลางยังไม่ทำอะไร แต่ถ้ากลไกของรัฐในระดับจังหวัดเข้าใจ ก็จะสามารถทำอะไรได้มากมาย

ควรจะมีการจัดเวทีนโยบายเข้มแข็งในระดับจังหวัด อาศัยคณะทำงานชุมชนเข้มแข็งเป็นผู้ประสานงาน และควรจัดโดยการเข้าไปสัมผัสพื้นที่จริง อย่าไปนั่งว่ากันเฉพาะในศาลากลางจังหวัดเท่านั้น

ควรจะนั่งคุยกัน เปิดใจกัน ว่าใครคิดอย่างไร เพราะโดยพื้นฐานจิตใจแล้ว มนุษย์ทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งความดีอยู่ในตัวทั้งสิ้น แต่จะแสดงออกอย่างไรเป็นอีกเรื่อง หากเราได้นั่งคุยกันก็จะเห็น

ประเทศไทยเรามักจะบริหารกันด้วยกฎหมาย กฎระเบียบ เราเสียเวลาบริหารกฎระเบียบ ไม่ค่อยได้บริหาร

‘โลกที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต’
คือโลกแห่งความเป็นชุมชนที่จะเชื่อม
กันไปหมดทั้งโลก ขณะนี้แม้จะมี
อุปสรรคอย่างไรก็ตาม
แต่ชุมชนเข้มแข็งก็มีมากขึ้น
เพียงแต่อาจยัง
กระจัดกระจาย
คำถามที่จะตามมาก็คือ
ทำอย่างไรให้เกิด
ชุมชนเข้มแข็งเต็มพื้นที่

ความเป็นมนุษย์ มนุษย์ทุกคนมีความดี มีความรู้อยู่ในตัว

5. ควรจะมีเวทีนโยบายส่งเสริมชุมชนเข้มแข็ง
ในส่วนกลาง ใช้วิธีการอย่างเดียวกัน ทำงานเชื่อมโยงกับจังหวัด ส่งเสริมชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนานโยบายกับจังหวัด ทั้งหมดนี้ควรจะมารวมกันเชื่อมโยงเป็นองค์กรชุมชนเข้มแข็ง และให้ประชุมอย่างต่อเนื่อง อย่าหายไปเลย อย่าหายไปเหมือนคณะกรรมการแห่งชาติ ที่ชาติหนึ่งจะประชุมกันที่หนึ่ง เพราะจะทำให้ขาดพลัง

สาเหตุที่สังคมเข้มแข็งยังไม่เกิดขึ้นจริงในประเทศไทย เพราะยังขาดความเข้าใจโดยรวม สังคมยังขาดความเข้าใจ

ในเรื่องนี้ รวมทั้งยังไม่มีการประสานที่เชื่อมต่อกัน เพราะที่ผ่านมาสังคมไทยยังหลงไปศึกษาศาสตร์ของผู้อื่น หลงเรียนวิชาที่ไม่ใช่ความจริงของสังคมไทย มักใช้การท่องจำเป็นหลัก แม้เหล่านี้อาจจะเป็นความปรารถนาดี แต่ไม่ทำให้เกิดการพัฒนาขึ้น

เพราะการพัฒนาทุกอย่างต้องเชื่อมโยงกับฐานราก เหมือนการสร้างตึก ฐานต้องแข็งแรง จึงจะทำให้ตึกสูงชันได้ ฐานรากของสังคมแข็งแรง ก็คือชุมชนท้องถิ่นต้องเข้มแข็งในทุกด้าน การพัฒนาจึงต้องเชื่อมกับฐานราก ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา มิฉะนั้นข้างบนจะลอยตัว

เครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง
ประสบการณ์จริงที่หลากหลาย

ครูบาสุทธินันท์ ปรัชญาพฤทธิ
ปราชญ์ชาวบ้านแห่งจังหวัดบุรีรัมย์

‘มหาชีวาลัยอีสาน’
มหาวิทยาลัยชีวิต
บนแผ่นดินที่ราบสูง

ในห้วงปี 2535-2536 ชาวบ้านได้รับวัชพืชพันธุ์ ออสเตรเลียมาเลี้ยงตามนโยบายของรัฐบาลสมัยนั้น แต่เมื่อนำมาเลี้ยงกลับพบว่า วัชพืชพันธุ์ดังกล่าวไม่มีคุณภาพ ติดลูกยาก ไม่ได้ผลผลิตที่ดีจริงตามที่รัฐบาลกล่าวอ้าง ชาวบ้านจึงนำวัชดังกล่าวมาเทียบกับการซื้อของปลอม ซึ่งกลายเป็นคำเรียกที่สะท้อนความบกพร่องในโครงการพัฒนาของรัฐนี้ว่า โครงการ ‘ว่วพลาสติก’

แต่ ‘ว่วพลาสติก’ เป็นเพียงหนึ่งในหลายโครงการที่มักจะเป็นเช่นเดียวกันนี้ ‘มหาชีวาลัย’ จึงเกิดขึ้นเพื่อปลูกให้ชาวบ้านพื้นถิ่นอีสานตื่นขึ้น และหันหน้าเข้าร่วมกันสรรค์สร้างชีวิตของพวกเขาเอง

มหาชีวาลัยอีสานคืออะไร มหาชีวาลัยคือยาขมหม้อใหญ่ ที่ปรุงแต่งขึ้นมาเพื่อรักษาไข้ใจคนอีสาน

ในระยะแรกมหาชีวาลัยร่วมอยู่ในโครงการโรงเรียนชุมชนอีสานที่มี ศ.เสนห์ จามริก และอาจารย์จากหลายมหาวิทยาลัย อาทิ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ข้าราชการกระทรวงเกษตรฯ ร่วมมือกัน จากนั้นจึงคิดกันว่าน่าจะได้นำฐานความรู้จากท้องถิ่นมาขยายเพิ่มเติมให้กว้างขวางขึ้น โดยการนำความรู้ที่เป็นศาสตร์สากลเข้ามาประยุกต์ร่วมด้วย เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ๆ จนกลายเป็นชุดความรู้ที่เป็นของชุมชนเองขึ้นมา

‘โครงการจัดการความรู้ชุมชน’ จึงเกิดขึ้นเมื่อ 1 ปีที่แล้ว เวลานั้นอยู่ในระยะที่ 2 ซึ่งจะกินเวลาต่อจากนี้ไปอีก 3 ปี ซึ่งเป็นเวลาที่เราคิดว่า น่าจะสร้าง ‘พระเอก’ เพื่อให้เป็นนักจัดการความรู้ในชุมชนตัวจริงได้

กระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน คือการนำโจทย์ชีวิตของคนในชุมชนมารวมกับโจทย์ทางสังคม เพื่อขบคิดและตีให้แตก โจทย์ชีวิตและโจทย์ทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวรวดเร็ว ถ้าเราใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเดิมจะแก้ปัญหาไม่ทัน ต้องทำให้ความรู้อยู่กับคนและให้กลายเป็นสิ่งที่ติดกับตัวคนไปตลอด ผลที่ได้จะเป็นการสร้างคนให้สอดคล้องกับชุมชน ซึ่งทั้งหมดนี้เราได้ทำมาแล้วและจะทำต่อไปในพื้นที่ 3 จังหวัด คือ บุรีรัมย์ โคราช และสุรินทร์

อย่างไรก็ตาม หัวเรียวหัวแรงหลักจริงๆ ที่ขับเคลื่อนเรื่องการเรียนรู้มีประมาณ 100 กว่าคน เพราะเป็นเรื่องยาก หากเราจะสร้างคนให้เป็นพระเอก ซึ่งจะต้องมาคัดและทำให้เข้มข้น จะทำแบบหวังปริมาณในคราวเดียวไม่ได้ แต่หากจุดใดจุดหนึ่งเราสร้างคนได้แม้เพียงคนเดียวมันจะเห็นผล เหมือนกับพระพยอม กัลยาโณ เพียงรูปเดียว หากเทียบกับพระรูปอื่นเยอะแยะ ทำไมบทบาทของพระพยอมถึงน่าสนใจ และทำไมศักยภาพในตัวท่านครอบคลุม มีความรอบรู้ และก็โดนใจคน

ดังนั้นถ้าในแต่ละอำเภอหรือตำบล สร้างคนขึ้นมาได้ เขาก็จะกลายเป็นตัวเชื่อมในพื้นที่เหล่านั้น

การสร้างชุดความรู้ใหม่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนกลุ่มต่างๆ จำเป็นต้องอาศัยการริเริ่มใหม่ๆ เช่น ด้านนาย ก ชอบปลูกแตง ก็ให้ลองปลูกแตงหลายๆ ชนิด อย่าง แตงไทย แตงกวา แตงโม แตงญี่ปุ่น ฯลฯ ทำด้วยมือใน 1 ปี ก็จะได้ข้อสรุปว่า ในพื้นที่นี้ควรปลูกแตงอะไรต่างๆ ที่ก่อนหน้านี้ เคยปลูกเพียงไม่กี่ชนิด ความเชี่ยวชาญก็จะเกิด พอมาเป็นอาจารย์แตง ได้ปลูกจริงๆ หลายชนิด ต่อไปถ้าใครอยากมีความรู้เรื่องแตง อาจารย์แตงก็จะเล่าให้ฟังได้ว่า กระบวนการปลูกและพัฒนาสายพันธุ์เป็นอย่างไร ซึ่งเป็น การสร้างชุดความรู้ใหม่ในพื้นที่

เช่นเดียวกันกับนาย ข ชอบปลูกมะเขือก็ทดลองปลูกมะเขือหลายๆ สายพันธุ์ จนสามารถมีความรู้เรื่องมะเขือชนิดนี้จริงและสามารถถ่ายทอดได้ ว่าในพื้นที่ของเรา

มะเขือชนิดใดเหมาะหรือไม่เหมาะสม ซึ่งเขาต้องค้นหาให้เจอให้ได้ ทว่าตอนนี้ความรู้ต่างๆ ยังไม่มี พอไม่มีความรู้ที่ชัดเจน คนก็อยู่ไม่ได้ คนถึงอยากมากรุงเทพฯ มาทำงานในโรงงาน

อย่างไรก็ตามความสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันคือการประสานงานให้คนทั้งหลายได้มาร่วมกัน ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยอีสาน ใช้วิธีเสนอปัญหาในพื้นที่ที่เป็นปัญหาสดๆ ร้อนๆ และเป็นปัญหาชีวิตของผู้คน ให้ผู้คนในชุมชนได้รับรู้ เราไม่ได้ทำจากศูนย์ เราทำอะไรให้ดูเยอะแยะเลย เราจำเป็นต้องเตรียมคนเตรียมพื้นที่ หากไม่มีคนเตรียมตรงนี้เขาก็มาร่วมได้ยาก

และเมื่อมาถึงก็มีการบ้านร่วมกัน มาพบมาเห็น แล้วก็แบ่งเป็นสายต่างๆ เช่น สายปศุสัตว์ก็จัดเรื่องปศุสัตว์กัน สายสิ่งแวดล้อมก็จัดเรื่องสิ่งแวดล้อม สายสังคมก็จัดเรื่องสังคม สายการศึกษาก็จัดเรื่องการศึกษา สายวิจัยก็จัดเรื่องงานวิจัย

ทุกคนได้ใช้ความรู้ความตระหนักของตนเองลงมามีร่วมกับชุมชน ซึ่งถือเป็นกระบวนการปฏิบัติการ ไม่ใช่เพียงการประชุมในห้องเนยๆ มีการบ้านที่จะทำวิจัยร่วมกัน สมมุติว่า จะเลี้ยงไก่ไข่จะเลี้ยงอย่างไร ชุดความรู้การเลี้ยงไก่ไข่ในชุมชน กับชุดความรู้ของ ‘ซีพี’ ไม่เหมือนกัน นักวิชาการเองก็จะได้ปรับวิชาการของเขาโดยยึดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลัก เพราะมีความสำคัญต่อฐานรากระดับล่าง เพราะฉะนั้นการรีบเร่งหรือพัฒนาข้ามขั้นที่สุ่มเสี่ยงไปไม่ได้

ถ้าไม่พัฒนาตรงนี้ให้ชัด หรือถ้าไม่ทำเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงให้ชัด ทุกอย่างจะเป๋ไปหมด

นอกจากนี้ ตัวชี้วัดผลงานหรือโครงการที่ทำขึ้นในชุมชนนั้นเป็นอีกเรื่องที่ไม่อาจจะเลย ที่จริงแล้วตัวชี้วัดผลของโครงการนั้นก็คือสิ่งที่สมาชิกในกลุ่มพูดออกมาว่า เรียนแล้วมันเปลี่ยนแปลงอะไรในตัวเขา และประโยชน์ที่ได้รับอยู่ตรงไหน ผลลัพธ์เป็นอย่างไร โดยก่อนเข้าร่วมโครงการจะให้สมาชิกทำระบบข้อมูลไว้ว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการทำอะไรอยู่ และพอมาร่วมโครงการแล้วเกิดอะไรขึ้น นั่นคือการวัดการประเมินผลจากคนที่เข้าร่วม ซึ่งจะเป็นผู้บอกได้ดีที่สุดว่า ประโยชน์ที่ได้รับคืออะไร

อย่างไรก็ตาม การจะคาดหวังว่าคนจำนวน 100 กว่าคนที่เข้าร่วมใน ‘โครงการจัดการความรู้ชุมชน’ จะขยายเครือข่ายออกไปให้กว้างขวางขึ้นนั้นอาจจะไม่ได้รวดเร็วแบบนึกฝันได้ เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องใหม่ ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยอีสานได้ทำหลายโครงการ เช่น ปรากฏชาวบ้าน มีสมาชิกหลายหมื่นคน แต่เป็นโครงการที่ไม่ได้โฟกัสเฉพาะกลุ่ม แต่โครงการจัดการความรู้ชุมชนที่เรากำลังทำอยู่นี้จะพุ่งลงไปยังกลุ่มคนที่เข้าร่วม เพื่อให้กลุ่มนั้นสร้างชุดความรู้ใหม่ขึ้นมา

ถ้าสร้างได้มันก็จะมีความน่าสนใจ มันเป็นเรื่องแปลกเรื่องใหม่ คนก็จะสนใจมาเรียนรู้ เช่น อีสานทำเรื่องหน่อไม้ฝรั่ง เมื่อก่อนไม่เคยปลูก พอปลูก คนปลูกก็จะเล่าให้ฟังได้ว่ามันดีกว่าการปลูกพืชผักเก่าๆ อย่างไร

ศูนย์เรียนรู้รูปแบบ
จังหวัดพิจิตร
‘พิจิตร’ ปลอดสารเคมี

คุณสุรเดช เดชคุ้มวงศ์
เลขาธิการมูลนิธิร่วมพัฒนาพิจิตร

เมื่อ 5 ปีก่อน ‘พิจิตร’ ถูกจัดอันดับให้เป็นพื้นที่ที่เกษตรกรใช้สารเคมีในกิจกรรมการเกษตรในปริมาณที่สูงมาก จะเป็นรองก็แต่จังหวัดสุพรรณบุรีเท่านั้น และผลพวงจากการใช้สารเคมีในปริมาณมากนี้เองที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม รวมถึงสุขภาพอนามัยของตัวเกษตรกรเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการตรวจเลือดของเกษตรกรที่ทางสำนักกระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้ทำขึ้นในอีก 2 ปีถัดมา ซึ่งพบตัวเลขที่น่าตกใจว่า เกษตรกรพิจิตรมี ‘สารเคมีตกค้างในกระแสเลือด’ และมีอัตราการเจ็บป่วยสูงเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ

จากปัญหาที่เกิดขึ้นนี้เอง ทำให้เกษตรกรจำนวนหนึ่งเริ่มหันกลับมาองวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษที่

เคยผูกพันกับธรรมชาติ พึ่งพาธรรมชาติ และไม่ต้องใช้สารเคมีจำนวนมากในการปราบปรามศัตรูพืชที่เพิ่มต้นทุนให้กับเกษตรกร จนนำไปสู่ภาวะการมีหนี้สินอีกด้วย

จากประสบการณ์ในชีวิตจริงของคนพิจิตรที่ต้องจมอยู่ในภาวะของสารเคมีและหนี้สิน จึงนำมาสู่ประเด็นคำถามถึงกระบวนการผลิตสมัยใหม่ว่า เป็นการพัฒนาเพื่อให้ชาวนามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจริงหรือไม่ จากนั้นจึงได้รวมกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านที่ยังดำรงวิถีการผลิตแบบเก่า และลูกหลานชาวนาในพิจิตรจำนวนหนึ่งเพื่อเป็นแนวร่วมในการขับเคลื่อน โดยหวังกระตุ้นและสร้างความตระหนักให้เกษตรกรพิจิตร พลิกฟื้นจากวิกฤติที่ต้องเผชิญอยู่ ที่มีเป้าหมายในการลด ละ เลิก การใช้สารเคมี โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

จากการทำงานในลักษณะเครือข่าย ภายใต้ชมรมเกษตรกรรมธรรมชาติและอาหารปลอดภัยที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกลุ่มคนในท้องถิ่น นำโดยปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำเกษตรกร ภาคราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น สาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) สถานีอนามัย องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) การศึกษานอกโรงเรียน มาร่วมกันจัดเวทีชุมชน โดยเอาปัญหาในพื้นที่เป็นโจทย์ที่ทุกฝ่ายต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และหาทางออก เน้นให้สมาชิกในชมรมได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน

วันนี้เราเริ่มมองเห็นแนวโน้มของปัญหาที่เบาบางลงแล้ว เกษตรกรพิจิตรเริ่มตระหนักแล้วว่า สิ่งที่เราพึ่งพาต่อสู้

เป็นการต่อสู้เพื่อตัวเอง และส่งผลต่อการปรับพฤติกรรมจากการเกษตรแบบใหม่ มาเป็นเกษตรปลอดภัยพิชแทน เห็นได้ชัดว่าบางครอบครัวได้ลงทุนลงแรงปลูกผักสวนครัวเอาไว้บริโภคในครัวเรือน เพราะนอกจากจะปลอดภัยแล้ว ยังช่วยในการลดรายจ่ายในครัวเรือน

นอกเหนือจากการทำให้ผู้คนตื่นตัวและตระหนักในเรื่องราวเหล่านี้แล้ว เครือข่ายฯ ยังมองไกลถึงการพัฒนาและการสร้างผู้นำ จนกระทั่งนำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มวิทยากร สร้างกระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง หรือ ‘วปอ.ภาคประชาชน’ ซึ่งเป็นหลักสูตรการค้นหาและพัฒนาผู้นำเกษตรกร

โดยเนื้อหาหลักสูตร ประกอบด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การทำเกษตรปลอดภัย ภูมิปัญญา และเทคโนโลยีพื้นบ้าน การอนุรักษ์และการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม โดยชีวิตเป็นสถานที่נדพบ ถึงตอนนี้มีเกษตรกรแกนนำ ‘เมล็ดพันธุ์ใหม่’ จากทุกอำเภอกว่า 300 คนผ่านการอบรมจากปราชญ์ชาวบ้านไปแล้วถึง 11 รุ่น และเกิดกลุ่มกิจกรรมไม่น้อยกว่า 130 กลุ่ม

สำหรับคุณสมบัติของนักเรียน วปอ. ภาคประชาชนนั้น จะต้องเป็นผู้ใฝ่รู้ ตั้งใจ สมัยใจ เป็นผู้นำ ไม่จำกัดเพศอายุ อาชีพ และมีความต้องการแก้ไขปัญหาของตนเอง สุดท้ายเมื่อจบหลักสูตร ต้องมีความสามารถในการถ่ายทอดได้

ปัจจุบันวิทยากรกลุ่มนี้ขยายแนวคิดไปในชุมชนกว่า

3,000 ครอบครัวใน 12 อำเภอของจังหวัดพิจิตร ครอบคลุม ตั้งแต่ อำเภอเมือง โพธิ์ประทับช้าง ทับคล้อ วังทรายพูน สามง่าม สากเหล็ก บึงนาราง โพทะเล บางมูลนาก วชิรบำรุง ตะพานหิน คงเจริญ หรือประมาณ 5 เปอร์เซ็นต์ ของ ครอบครัวในจังหวัดพิจิตร ให้สามารถหันมาลดและเลิกใช้ สารเคมีลงได้ จนขณะนี้พื้นที่เกษตรปลอดสารเคมีกว่า 101,820 ไร่แล้ว ซึ่งถือว่า เป็นตัวเลขที่ลดลงถ้าเทียบกับ ช่วงแรกที่มีสถิติการเจ็บป่วยที่อัตรา 70 : 10,000 คน จน เหลือประมาณ 18 : 10,000 คน ทั้งยังมีแนวโน้มจะลดลง กว้านี้อีกด้วย

ปัจจัยที่ทำให้การทำงานหลายพื้นที่ประสบความสำเร็จ คือ การได้รับความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่มี ส่วนผลักดันให้เกิดแผนระดับตำบล และการปฏิบัติจริงใน พื้นที่ โดยมี อบต.ท้ายน้ำ เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมกับ ผู้นำระดับตำบล

นอกเหนือจากแนวร่วมที่มีผู้นำเกษตรกรเป็นกำลัง สำคัญแล้ว ชมรมเกษตรกรรมธรรมชาติและอาหารปลอดสาร ยังมองถึงทายาทเกษตรกรรุ่นใหม่ในรั้วโรงเรียน ซึ่งเป็นจังหวัด เดียวกันกับทางโรงเรียนที่เริ่มให้ความสนใจจะพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นขึ้น โดยอาศัยปราชญ์ชาวบ้านเป็นครู ถ่ายทอด จนทำให้เกิดการเชื่อมต่อระหว่างเครือข่ายกับ โรงเรียนในการจัดหลักสูตรเกษตรปลอดสารในโรงเรียน ประมาณ 40 แห่ง โดยเฉพาะที่ตำบลวังตะกู เป็นการ

ขยายผลเข้าสู่ระบบโรงเรียนและปลูกฝังเยาวชนตั้งแต่ในวัย เด็กให้เกิดความตระหนักในเรื่องเกษตรปลอดสาร โดย เป็นการเรียนรู้จากพื้นที่จริง และการปฏิบัติจริง

อย่างไรก็ตาม แม้ดูเหมือนว่าการขับเคลื่อนในภาค ชุมชน โรงเรียน และท้องถิ่นจะประสบความสำเร็จ แต่ก็ยังมี จุดอ่อนในเรื่องระบบจัดการความรู้ ขาดเครื่องมือ งบประมาณ ตลอดจนการนำเอาความคิดที่ผ่านการสังเคราะห์ ไปพัฒนาเป็นองค์ความรู้ ที่ง่ายต่อการถ่ายทอดให้เรียนรู้ กันได้อย่างสม่ำเสมอ มูลนิธิร่วมพัฒนาพิจิตร ชมรม เกษตรกรรมธรรมชาติและอาหารปลอดสารพิษ จึงร่วมกับ สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.) ที่เข้า มาช่วยสนับสนุนทางด้านการเงิน และกระตุ้นให้เกิดแผนงาน และมีระบบติดตาม

ที่สำคัญอีกประการคือ การพัฒนาชุดความรู้ที่เป็น ประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ เนื่องจากในแต่ละกลุ่ม แต่ละอาชีพ ต่างก็มีชุดความรู้สำคัญที่ควรจะถูกดึงออกมาใช้ เช่น ความรู้ของชาวนาในเรื่องพันธุ์ข้าว ปุ๋ยปลอดสารพิษ ระบบตลาด เป็นต้น รวมทั้งการแก้ไขให้เกษตรกรปลอดหนี้-สินที่ถือเป็นเป้าหมายสำคัญ

นอกจากนี้ หลังจากที่ผู้นำชุมชนได้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้มี บทบาทหลักในการเชื่อมประสานกิจกรรมของเครือข่าย จึง ได้มีการปรับโครงสร้างของกิจกรรมให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยได้จัดลักษณะกิจกรรมเครือข่ายที่จะขับเคลื่อนในระดับ พื้นที่ ผ่านทางตัวแทนแต่ละอำเภอที่ได้รับการพัฒนา

ศักยภาพ โดยมี 6 กิจกรรมที่เราใช้เป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ให้กับคนตามแต่ความสนใจ โดยเน้นความหลากหลายของกิจกรรม อาทิ ประเด็นเรื่องข้าว ก็จะเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการทำนาปลอดสาร การผลิตสารชีวภาพและการพัฒนาพันธุ์ข้าว ซึ่งอาศัยปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้เรื่องข้าวเป็นผู้ขยายความรู้ในระดับพื้นที่ และมีการพัฒนาแปลงทดลองตัวอย่างให้ผู้สนใจลงศึกษาพื้นที่จริง

ประเด็นโรงสี คือความต้องการส่งเสริมให้ชาวบ้านสามารถดำเนินกิจการโรงสีชุมชนด้วยตนเอง ซึ่งปัจจุบันมีโรงสีชุมชนขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก รวม 10 แห่งเท่านั้น จากเดิมที่เคยมีถึง 40 แห่ง แต่เนื่องจากการทำโรงสีต้องขึ้นกับปัจจัยหลายอย่าง ทั้งในเรื่องขององค์ความรู้ทางเทคโนโลยี ความคุ้มทุน ความรู้ในเรื่องธุรกิจ และการจัดการ ทำให้กิจกรรมนี้ต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา

ส่วนกิจกรรม ‘สวนเล็กสวนน้อย’ หรือ ‘เกษตรประณีต’ ก็เน้นการส่งเสริมการปลูกพืชผักสวนครัว เพื่อใช้ในการบริโภคภายในครัวเรือน เพื่อนำไปสู่การตลาดรายจ่าย และเพิ่มพูนรายได้ให้กับครัวเรือน ซึ่งจะสอดคล้องกับความสนใจของ อบต.กับเกษตรกร เพราะเครือข่ายมองว่า หาก อบต. ยอมรับและตระหนักในความสำคัญของเรื่องนี้ ย่อมเป็นแรงผลักดันให้เกิดแผนในระดับตำบล และเกิดการปฏิบัติจริง โดยปัจจุบันมี อบต. 5 แห่งร่วมมือกับกิจกรรมของเครือข่าย

อย่างไรก็ตาม ในอนาคตยังต้องเชื่อมโยงกิจกรรมใน

พื้นที่ให้เป็นที่ยอมรับของชุมชน และต้องขยายแผนชุมชนสู่ระดับอำเภอและระดับจังหวัดให้ได้ และร่วมมือกับเครือข่ายในระดับประเทศ โดยเฉพาะพิจิตร ซึ่งมีผู้ว่าฯ ชี้อิโคนใหม่ โดยควรเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชน อบต. อบจ. มีส่วนในการนำเสนออนาคตของเมืองพิจิตร-ปลอดสารเคมีให้สอดคล้องกับนโยบายของจังหวัดพิจิตรต่อไป

บทเรียนวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายยมนา

คุณวิโรจน์ คงปัญญา

ผู้นำชุมชนตำบลกะหรอ กิ่งอำเภอนบพิตำ
จังหวัดนครศรีธรรมราช

จุดเริ่มต้นของเครือข่ายยมนาของนครศรีธรรมราชนั้น
เกิดมาจากสภาพวิถีชีวิต และวัฒนธรรมชุมชนของคน 4
กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มชาวนาลุ่มน้ำปากพนัง ชาวนาผลไม้
ชาวนายางพารา และชาวประมง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่
วางอยู่บนฐานทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ภูเขา

ภายหลังชาวประมงได้หลุดจากเวทีการเรียนรู้ เหลือ
คนอยู่ 3 กลุ่มที่ยังคงมีการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่ม เพื่อแลก
เปลี่ยนความรู้ มีการจัดทำแผน ข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนจัดทำ
นโยบาย โครงการและฐานข้อมูลของแต่ละชุมชนเพื่อนำ
มาเชื่อมโยงและถ่ายทอดระหว่างกัน

ความชัดเจนเกิดขึ้นในปี 2536 เมื่อได้มีการประชุม
ของผู้นำชุมชนทั้ง 3 อาชีพ จึงเกิดเครือข่ายที่ชื่อว่า ‘ยมนา’
ขึ้นมา ซึ่งอักษร ‘ย’ คือ ยางพารา ‘ม’ คือ ไม้ผล และ ‘นา’
คือ ชาวนา

‘เครือข่ายยมนา’ จึงเป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้
การแลกเปลี่ยน การสร้างความสัมพันธ์ สร้างความร่วมมือ
การพึ่งพากันบนฐานทรัพยากร และวัฒนธรรมเศรษฐกิจ
ของชุมชน

การถือกำเนิดขึ้นของเครือข่ายยมนา เริ่มต้นจากการ
ที่ชาวนายางพาราได้ค้นพบพลังของการรวมตัวกันในรูป
ของเครือข่ายก่อนกลุ่มอื่นๆ แก่นำในการค้นพบครั้งนั้น
ไม่ใช่ใครที่โหนหาคแต่คือ คุณประยงค์ วรรณงค์ ปราชญ์
ชาวบ้าน เจ้าของรางวัลแมกไซไซ ปี 2547 สาขานำชุมชน
แห่งบ้านไม้เรียง อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช นั้น
เอง

เวลานี้กลุ่มยางพาราดูแลโรงรมยาง 11 โรง และมี
ส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผนแม่บทยางพาราระดับชาติด้วย
ทั้งนี้ในกลุ่มยางพาราเองยังมีความเกี่ยวเนื่องในเรื่องไม้ผล
เพราะสมาชิกในกลุ่มส่วนมากปลูกไม้ผลชนิดต่างๆ แซมใน
สวนยางด้วย การแก้ปัญหาผลิตผลทั้ง 2 ประเภทจึงเกิด
ควบคู่กันไป

จากนั้นชาวนายางกับชาวนาผลไม้จึงลงไปเชื่อมโยง
กับกลุ่มชาวนาในลุ่มน้ำปากพนัง โดยตั้งคำถามนำว่า
“ชาวนายางกับชาวนาผลไม้ต้องกินข้าวไหม?”

คำตอบก็คือต้องกินเพราะในความเป็นจริงแล้ว ยางพารากินแทนข้าวไม่ได้ หรือผลไม้เองก็ไม่สามารถทดแทนข้าวได้อย่างสิ้นเชิง เพราะข้าวคืออาหารหลักของคนไทย

การไปค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงในอาหารหลักหรือข้าว จึงทำให้ได้รู้ปัญหาของชาวนาในลุ่มน้ำปากพนัง จนกระทั่งนำมาสู่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทั้ง 3 กลุ่ม

เมื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ของแต่ละกลุ่มแล้ว จึงนำมาเชื่อมโยงกัน รวมถึงค้นหาจุดอ่อนจุดแข็งของกลุ่มต่างๆ มีการส่งเสริมให้ชาวนาผลิตข้าวคุณภาพ มีโรงสีข้าว โรงอบข้าวเปลือก และฉางข้าว โดยยึดหลักการจัดการครบวงจรเชื่อมโยงกันทั้งระบบ

แม้กระทั่งแกลบและฟางข้าว ยังสามารถนำไปทำปุ๋ยได้ ทั้งนี้มีการวางโซนพื้นที่สำหรับปลูกข้าวเพื่อให้สามารถบริหารจัดการได้ ที่สำคัญทั้ง 3 กลุ่ม ต้องจัดทำแผนแม่บทชุมชนของตนไว้ด้วย อันถือเป็นการกิจหนึ่งในการวางแผนยุทธศาสตร์เครือข่ายชุมชนเอาไว้

ในเรื่องวิสาหกิจชุมชน ซึ่งตามความหมายของสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (สสวช.) คือการประกอบการขนาดย่อมและขนาดจิ๋วของชุมชน เพื่อจัดการสิ่งที่เรียกว่า ‘ทุน’ ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งพาตนเอง และ ‘ทุน’ ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าถึงแต่เพียงตัวเงินอย่างเดียว หากแต่หมายรวมถึงคนและฐานทรัพยากรต่างๆ ที่เป็นของชุมชนด้วย

เครือข่ายยมนานนั้นมีโรงงานผลิตแป้งขนมจีน ที่ชื่อว่า ‘บริษัทเครือข่ายผลิตภัณฑ์อาหาร จำกัด’ ซึ่งถือได้ว่าเป็นความสำเร็จของเครือข่ายในเรื่องวิสาหกิจชุมชน

โรงงานผลิตแป้งขนมจีนนี้เป็นการสร้างงานให้ชุมชนในรูปแบบธุรกิจชุมชน ดำเนินการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวมาเป็นแป้งขนมจีนส่งออกไปจำหน่ายหลายจังหวัดทั่วภาคใต้ มีการจัดตั้ง ถือหุ่น และดำเนินการโดยชุมชนอย่างแท้จริง

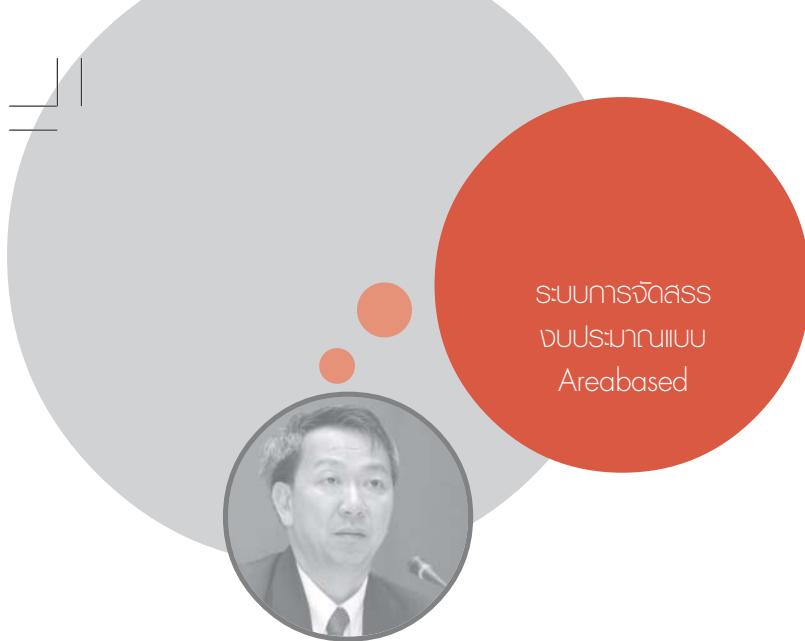
วิสาหกิจชุมชนไม่ใช่ธุรกิจ เพราะมีการโยกโยกบอชีพในระดับครอบครัว ทำเพื่ออยู่เพื่อกินในครอบครัวก่อน จากนั้นจึงโยกมาเป็นระดับชุมชน และเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับชุมชนในรูปแบบเครือข่าย วิสาหกิจชุมชนจึงจะเกิดขึ้นได้

ขณะนี้ไม่มีเงินที่ต้องดูแลเป็นจำนวนกว่า 56 ล้านบาท ซึ่งเป็นเงินกองทุนกลุ่มออมทรัพย์ของเครือข่ายยมนา ลักษณะกองทุนนี้คล้ายกับรูปแบบธนาคารชุมชนที่ภาครัฐเข้าไปส่งเสริมในพื้นที่อื่นๆ แต่กลุ่มออมทรัพย์ของเครือข่ายยมนามีเสถียรภาพมากกว่าการดำเนินงานโดยภาครัฐ

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดความยั่งยืน เรายังจะต้องผลักดันกฎหมายวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีทั้งหมด 33 มาตรา และ 1 บทเฉพาะกาลให้เกิดขึ้น เพื่อนำไปใช้กับเครือข่ายอื่นๆ ได้ทั่วประเทศ เพราะเชื่อมั่นว่าพลังเครือข่ายชุมชน ที่จะเกิดในพื้นที่อื่นจะสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น อันเสมือนเป็นฐานรากของสังคมไทยได้เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นกับเครือข่ายยมนา

กลไก/วิธีการ
เพื่อสนับสนุน
ความเข้มแข็งของชุมชน :
มองผ่านระบบต่างๆ

ระบบการจัดสรร
งบประมาณแบบ
Areabased

รศ.ดร.สกันธ์ วรัญญวัฒนา
อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ระบบงบประมาณซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศมีการปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสัมพันธ์กับภาวะปัญหาทางเศรษฐกิจในแต่ละช่วง

ระบบงบประมาณของเราเริ่มต้นขึ้นในปี 2502 เมื่อเริ่มมีพระราชบัญญัติงบประมาณ พ.ศ.2502 หลังจากประเทศประสบปัญหาเศรษฐกิจหลังสงครามโลก มีการปฏิรูปครั้งแรกในปี 2524 ช่วงที่ประสบวิกฤตราคาน้ำมันโลก ครั้งแรกที่ส่งผลกระทบต่อไทยอย่างมาก มีการปฏิรูประบบงบประมาณในปี 2540 ที่มีวิกฤตเศรษฐกิจรุนแรงอีกครั้ง และครั้งล่าสุดในรัฐบาลชุดนี้ ซึ่งพยายามปฏิรูประบบงบประมาณไปสู่รูปแบบใหม่เพื่อตอบสนองปัญหาของพื้นที่

หรือจังหวัดมากขึ้น คือระบบงบประมาณสำหรับผู้ว่าหรือที่พยายามนำปัญหาของพื้นที่มาสู่กระบวนการทำงานงบประมาณมากขึ้น

แต่น่าสังเกตว่ายังมีการปฏิรูประบบงบประมาณเท่าไร ยิ่งสร้างความท่างเห็นระหว่างงบประมาณหรือทรัพยากรกับความต้องการของชุมชนมากขึ้นเท่านั้น เพราะแม้ว่ารัฐบาลปัจจุบันจะมีนโยบายและผลักดันงบประมาณลงสู่พื้นที่จำนวนมาก แต่ก็ไม่ได้เป็นการจัดสรรบนพื้นฐานของปัญหาในแต่ละพื้นที่ ซึ่งมีความต้องการใช้ทรัพยากรที่แตกต่างกัน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจแท้จริงในการบริหารจัดการยังคงอยู่ที่ส่วนราชการ กระทรวง ทบวง กรม ในขณะที่จังหวัดหรือท้องถิ่นเอง ยังไม่สามารถบริหารจัดการงบประมาณได้โดยตรงหรือมีอิสระเต็มที่ ระบบการจัดทำงานงบประมาณยังเป็นเพียงเรื่องของสำนักงานงบประมาณและส่วนราชการ ที่ภาคประชาชน ประชาคมต่างๆ กลับกลายเป็นคนนอก

การที่ประชาชนในพื้นที่ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกลไกของระบบงบประมาณ ทำให้ปัญหาในพื้นที่ โดยเฉพาะระดับล่างสุดไม่ถูกนำมาเป็นโจทย์ในการตั้งงบประมาณหรือจัดสรรทรัพยากรลงไปสู่พื้นที่อย่างแท้จริง สิ่งที่รัฐบาลบอกว่าจะทำให้ประชาชน กลับกลายเป็นเครื่องมือทางการเมือง ไม่ได้เป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ระบบงบประมาณ เรามักจะมองเฉพาะในเรื่องของการจัดทำ ในเรื่องของการบริหาร แต่ประเด็นสำคัญก็คือ เรื่องของการถ่วงดุล ในระดับใหญ่ของประเทศ โดยสภาผู้แทนราษฎร จะเห็นได้ว่า สภาผู้แทนของเราไม่สามารถทำเรื่องนี้ได้อย่างเต็มที่

การกระจายงบประมาณลงสู่พื้นที่ที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม และเกิดประโยชน์อย่างแท้จริงนั้น ต้องให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจและบริหารจัดการงบประมาณ

ปัจจุบันการจัดสรรงบประมาณของประเทศมีอยู่ด้วยกัน 3 ทาง คือผ่านกระทรวง กรม กอง ผ่านระบบใหม่คือผู้ว่าซีอีโอ และระบบยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการ ผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาล อบต. อบจ. ซึ่งอยากจะเสนอให้มีอีกช่องทางหนึ่งคือ พื้นที่ที่สามารถของงบประมาณโดยตรงในการแก้ไขปัญหาเฉพาะของตนจากรัฐบาลกลางและจาก อบต. โดยกำหนดไว้อย่างชัดเจนในระบบ ไม่ใช่ให้ขอได้เป็นครั้งคราวตามความเมตตา ผมจึงเสนอให้มี ‘คณะกรรมการงบประมาณระดับพื้นที่หรือจังหวัด’ ซึ่งไม่ใช่การตั้งองค์กรใหม่ แต่เป็นการรวมเอาส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง องค์กรภาคเอกชน ประชาชน ราษฎรในพื้นที่ บทบาทของคณะกรรมการฯ คือทำหน้าที่รวบรวม-พิจารณา-เรียงลำดับความสำคัญของปัญหา-ความต้องการในพื้นที่ เพื่อร่วมคิดร่วมทำในการจัดทำข้อเสนอของงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือจากรัฐบาล

โดยที่มาของงบประมาณตรงนี้คือ เปิดช่องให้พื้นที่ของงบประมาณได้โดยตรงจากรัฐบาล ซึ่งรัฐบาลก็เคยจัดสรรงบประมาณโดยตรงสู่พื้นที่ ในเรื่องของการแก้ไขปัญหาความยากจนแล้ว เพียงแต่แทนที่จะให้ส่วนราชการตัดสินใจ น่าจะเป็นการให้เพื่อตอบสนองปัญหาเฉพาะเรื่อง เช่น เรื่องความยากจน เรื่องการพัฒนาอาชีพหรือส่งเสริมสนับสนุนองค์กรภาคเอกชนต่าง ๆ นอกจากนี้จะเปิดช่องให้พื้นที่สามารถของงบประมาณโดยตรงจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งปัจจุบันได้รับการจัดสรรงบประมาณมากขึ้น และมีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประชาชนในพื้นที่อย่างมากอยู่แล้ว

ทั้งนี้แนวทางของการทำงบประมาณในระดับพื้นที่ไม่ควรแยกส่วนกันออกมา แต่ควรจะช่วยเสริมสมรรถนะหรือความสามารถในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันขององค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นของรัฐบาล ของจังหวัด ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขององค์กรชุมชน โดยสร้างความพร้อมขององค์กรต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วให้มาร่วมกันทำอย่างจริงจัง และทำให้ระบบงบประมาณนี้มีความเป็นเอกภาพ สมานฉันท์กับระบบงบประมาณในส่วนต่างๆ และในภาพรวมให้มากที่สุด

ระบบสนับสนุน วิสาหกิจชุมชน

ดร.เสรี พงศ์พิศ
ผู้อำนวยการ
สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

การเข้าไปอยู่กับชีวิตชาวบ้านของรัฐ ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถปรับตัวและสืบทอดระบบคุณค่าดั้งเดิมให้มาอยู่ในระบบของปัจจุบัน ที่มีความซับซ้อนและเป็นทุนนิยมบริโภคนิยมได้ สิ่งที่ตามมาคือเกิดหนี้สินและปัญหาต่างๆ จึงควรกลับไปเรียนรู้รากเหง้า คือระบบคิด ภูมิปัญญาเดิมของท้องถิ่น ซึ่งเป็นรากฐานของชีวิต และปรับเอามาใช้กับความคิดสร้างสรรค์และความรู้สมัยใหม่ โดยคิดอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์ทุกด้านไม่แยกส่วน ไม่เอาเงินนำหน้า แต่เอาคนมาก่อน

‘ใจมาปัญญาก็จะเกิด’ ไม่ใช่ ‘เงินมาปัญญาอ่อนลง’ ทุกวันนี้เราไม่ได้เงิน แต่จนปัญญา จึงต้องสร้างทุน

ทางปัญญาขึ้นมาใหม่ ต้องมีนโยบายให้ท้องถิ่นมีระบบการเรียนรู้และระบบการจัดการให้เขาสามารถจัดการทุน จัดการทรัพยากรของตัวเอง บนฐานภูมิปัญญาที่มีอยู่ แล้วจึงใช้เทคโนโลยีเข้ามาหนุนเสริม ต้องเน้นในเรื่องของการสร้างคน สร้างระบบให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็งพึ่งพาตัวเองได้ ซึ่งยังไม่มีนโยบายของประเทศไทยตลอดเวลาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันนี้

ผู้จัดการโครงการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ จากไต้หวัน ประเทศญี่ปุ่นมาเมืองไทย เราก็ถามว่าโอท็อปของญี่ปุ่นกับไทยต่างกันอย่างไร เขาตอบว่า ที่ญี่ปุ่นเน้นการสร้างคนซึ่งต้องใช้เวลา 20 กว่าปี แต่ที่เมืองไทยทำใช้เวลา 3 ปีในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ก็ไม่รู้ว่าเขาชมหรือว่าเรา

ถ้าไม่มีนวัตกรรม เราคงได้แต่โครงการๆ แล้วก็ไปเลียนแบบต่อๆ กันอย่างที่เกิดขึ้นกับโอท็อปวันนี้ คนที่เลียนแบบเก่งที่สุด คือคนที่มีทุนเยอะกว่า เอาภูมิปัญญาชาวบ้านไปก๊อปปี้ โอท็อปกำลังทำลายชุมชน เนื่องจากมันไม่ได้อยู่ในขอบวนการของเครือข่ายหรือระบบการเรียนรู้ของท้องถิ่นเลย

3-4 ปีก่อน คนนาแห้วชุดกระชายดำขายได้กิโลละ 500-700 บาท ไวน์กระชายดำที่นั่นมีอยู่ 34 โรง ตอนนั้นเจ๊งหมดเลย ขณะที่คนอินแปงก็ทำไวน์หมากเฒ่าเหมือนกันแต่ก่อนขายได้ 7-8 ล้าน ตอนนั้นขายได้ไม่ถึงล้านแต่ก็ไม่เจ๊งอยู่ได้ เพราะไม่ได้ต่างคนต่างทำ มันมีฐานของระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เขาสามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้

หรือที่น้ำหิน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน เมื่อ 5 ปีก่อน เขาลงทุนทำโรงสีเล็กด้วยกัน ลงหุ้นกัน 5 หุ้นบาท วันนี้มีสินทรัพย์ทั้งหมด 5 ล้านบาท มันเป็นไปได้เพราะพลังร่วมที่มาจากเครือข่าย สิ่งที่บ้านคิดเรื่องค้าขายมันไม่ได้เสียหายเลย ถ้ามีฐานเศรษฐกิจของครอบครัวพึ่งตนเองและชุมชนเครือข่ายอย่างพอเพียง ประเด็นไม่ใช่ขายของ แต่คือขายอย่างไรถึงจะมีสวัสดิการและความมั่นคง

ถ้าไม่ได้อยู่บนฐานของเศรษฐกิจพอเพียง โอท็อปก็ไม่มีประโยชน์ แล้วคนที่เสี่ยงมากที่สุดก็คือชาวบ้านนั่นเอง วิสาหกิจชุมชนมันต้องเป็นฐานของโอท็อป โอท็อปซึ่งทำแบบแยกส่วนแบบไม่มีฐาน ชาวบ้านก็เจ๊ง วันนี้นักกลุ่มแม่บ้านเป็นพื้นที่ที่เกิดจากการส่งเสริมโอท็อปกัน 3-4 แสนกลุ่มทั่วประเทศ

ธุรกิจนั้นเอาตลาดเป็นตัวตั้ง เอากำไรเป็นตัวชี้วัด คิดเรื่องทำอะไรถึงจะรวย ได้เงินแล้วก็เอาไปซื้อทุกอย่าง แล้วมันก็ไม่เคยพอ แต่วิสาหกิจชุมชนเอาชีวิตเป็นตัวตั้ง เอาความสุขความพอเพียงเป็นตัวชี้วัด และคิดถึงเป้าหมายว่าทำอะไรจึงจะรอด ซึ่งไม่ได้ห้ามว่าจะไม่ให้รวย จะทำอย่างนี้ได้ก็ต้องกลับมาเรียนรู้ใหม่และคิดเรื่องชีวิตว่า ทำอย่างไรถึงจะมีสถานะที่อยู่เย็นเป็นสุขได้อย่างแท้จริง

ไม่มีคำตอบอย่างอื่นที่จะทำให้ชาวบ้านอยู่รอดได้ นอกจากเศรษฐกิจพอเพียง จึงไม่ต้องไปเสนอนโยบายอะไรให้กับรัฐมากไปกว่าให้ทำเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจัง ไม่ใช่ทำเหมือนดอกไม้อยู่บนแจกันแล้วก็ไปวางบนโต๊ะ ซึ่งมัน

ไม่มีประโยชน์อะไรเลย

พ.ร.บ.วิสาหกิจชุมชน ออกมาตั้งแต่วันที่ 18 มกราคม 2548 สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ต่างจากที่ทำมาแล้ว คือวิสาหกิจชุมชนต้องเกิดขึ้นบนฐานข้อมูลความรู้และแผนแม่บทชุมชน และต้องคิดและทำให้เป็นระบบอย่างเกื้อกูลหรือมีปฏิสัมพันธ์กัน คือสามารถที่จะเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ อันเป็นพื้นฐานชีวิตของชาวบ้านได้ อย่างเช่นที่ผู้ใหญ่บุญลย์ เข้มเฉลิม ทำ 5 เรื่องคือ ข้าว-อาหาร-สมุนไพร-ของใช้-ปุ๋ย ถ้าเราลองค้นหาและจัดการให้ดี บางแห่งอาจจะพบถึง 40-50 อย่าง ร้อยเรียงสิ่งต่างๆ ให้ออกมาเป็นอะไรใหม่ๆ เป็นเครือข่ายกิจกรรมที่มันเกื้อกูลกัน ก็จะมีคามเข้มแข็ง

เช่น มีโรงสีแล้วก็มีรำ มีรำแล้วก็มีปลายข้าว มีปลายข้าวแล้วก็มีการกลบ ทำอย่างไรจะจัดการพวกนี้ ทำอย่างไรถึงจะมีอมทรัพย์แล้วก็มีระดมเงินมาลงทุนในกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องหัตถกรรม ร้านค้า เพาะเห็ด ผักปลอดสาร แชมพู สบู่ น้ำยาล้างจาน พันธุ์ไม้ สมุนไพร อาหารสัตว์ สิ่งเหล่านี้ทำได้ทั้งนั้น

ชุมทรัพย์ในชุมชนที่เป็นทุนของท้องถิ่นมีอยู่มากมาย ไม่ว่าจะเป็นความหลากหลายทางชีวภาพ ความรู้ ภูมิปัญญา เครือข่ายทางสังคมวัฒนธรรม และไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกษตร สุขภาพ การท่องเที่ยว สามารถที่จะคิดได้หมด แต่ต้องคิดในกรอบใหม่ คิดถึงชีวิตที่อยู่เย็นเป็นสุขอย่างแท้จริง แล้วเรียนรู้ที่จะให้ชุมชนมีความเชื่อมั่นในการพึ่งตัวเอง

ส่วนบทบาทของหน่วยงานภายนอกที่เข้าไปทำงาน

กับชุมชนต้องปรับเปลี่ยนใหม่ เริ่มตั้งแต่เปลี่ยนวิธีคิดว่า ไม่ใช่เจ้านาย ไม่ใช่ผู้ให้กับผู้รับ และเปลี่ยนจากเอาโครงการไปให้ เอาทุนไปให้ เอาข้าวของไปให้ มาเป็นตัวเชื่อมประสาน สันับสนุน เอื้ออำนวยให้เกิดกระบวนการไปสู่การพึ่งตนเอง ของชุมชน และเปลี่ยนจากคนจัดการโครงการมาเป็น จัดการความรู้ จัดเวทีเรียนรู้ สรุปรทเรียน สังเคราะห์ความรู้ เสริมในสิ่งที่ชาวบ้านขาดในตอนนี ซึ่งก็คือ ทุนทางปัญญา

ระบบสนับสนุน
การเรียนรู้
ของชุมชน

รศ.ปาริชาติ วลัยเสถียร
ผู้จัดการโครงการเสริมสร้างการเรียนรู้
เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)

การเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านรู้เนื้อรู้ตัว เกิดปัญญารู้เท่าทันสถานการณ์ และสามารถกำหนดชีวิตตัวเองได้ ขณะนี้การเรียนรู้มีอยู่อย่างเข้มข้นและกว้างขวางในทุกหนแห่ง เป็นเหมือนกับมนต์อันศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้กัน แต่ต้องตั้งคำถามว่า ที่เรียนกันมากมายทั้งในระบบเอง หรือในการจัดเวทีเรียนรู้ต่างๆ เสียเงินไปหลายร้อยหลายพันล้านบาท เรียนไปเพื่อจุดหมายอะไร เรียนแล้วรู้หรือไม่ เราต้องหันมาตั้งคำถามกันว่า ควรมีวิธีการอย่างไร ใครจะเป็นคนจัดการเรียนรู้คำนึงถึงมาตรการที่จะไปเสริมสร้างว่า ทำอย่างไรจะให้การเรียนรู้ของชุมชนเป็นไปอย่างแท้จริง

การเรียนรู้อย่างแท้จริงของชุมชน จะต้องเป็น การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในสิ่งที่เห็นว่า เป็นเรื่องมีคุณค่า เป็นประโยชน์และความจำเป็นของชุมชน ซึ่งต้องทำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยเริ่มจากสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น การที่ชุมชนเป็นเหยื่อของการพัฒนากระแสหลักจนทำให้เกิดความสับสนยุ่งยากและปัญหาอื่นๆ ตามมาในชีวิต ต้องมานั่งพบปะหาวิธีคลี่คลายเรื่องนี้ และเริ่มเรียนรู้จากสิ่งที่เป็นฐานทุนของชุมชนเอง ทั้งทุนทางปัญญา ทุนทางทรัพยากร ทุนทางธรรมชาติ จากประสบการณ์ที่มีอยู่ การเรียนรู้จากผู้รู้ ซึ่งขณะนี้เรามีผู้นำทางความคิด ทางประสบการณ์อยู่มากมายในที่ต่างๆ ที่จะสามารถเรียนรู้ เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ชุมชนสามารถเรียนรู้ข้ามเขต เรียนรู้ ข้ามภาค หรือเรียนรู้ข้ามประสบการณ์กันได้ นอกจากนี้สิ่งที่ขาดไม่ได้คือ การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม คือต้องไม่ใช่การเรียนรู้ที่เกิดจากการรับฟังคนที่คิดว่าเป็นผู้มีความรู้สูง มีการศึกษาในระบอบอย่างยาวนานเพียงอย่างเดียว แต่ต้องเป็น การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ซึ่งมีความหลากหลาย ทั้งเพศ วัย ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม

ขณะนี้เรามีพี่น้องจากทางแม่ฮ่องสอนที่จะไปพูดคุย กับทางสงขลา หรือสงขลาเองก็สามารถที่จะไปทางหนองคาย ทางห้วยหลวง จะมีสิ่งต่างๆ เหล่านี้เกิดขึ้นมากมาย ลักษณะ อย่างนี้ที่เราน่าจะสนับสนุน เพราะเป็นการเรียนรู้ของชุมชน อย่างแท้จริง

ในเรื่องของภาษาในการเรียนรู้ของชุมชน เราคุ้น

เคยกับการใช้ภาษาพูด และมักจะปฏิเสธเอาไว้ก่อนว่าชุมชน ไม่ถนัดภาษาเขียน แต่จากประสบการณ์ 20-30 ปีที่ผ่านมาจะพบว่า มีหลายชุมชนเริ่มทำการเรียนรู้ผ่านภาษาเขียน โดยผ่านการบันทึกเรื่องราวใกล้ตัว เรื่องราวประสบการณ์ ชีวิต เรื่องราวจากการทำงาน ทำให้ภาษาเขียนของชาวบ้านมี พลังในการสื่อสารกันได้กว้างไกลมากขึ้น นอกจากนี้ลักษณะ ที่โดดเด่นมากในการเรียนรู้ของชุมชนคือ ภาษากายที่เกิดขึ้น จากการลงมือปฏิบัติจริงแล้วแสดงให้เห็น

อีกอย่างหนึ่งที่สำคัญ แต่ถูกมองผ่านอยู่ตลอดเวลา คือ ภาษาจิต ในหลายเรื่องของการเรียนรู้ ไม่ใช่การเข้าไป ในเว็บไซต์แล้วคัดลอกกันอ่านได้อย่างง่ายดาย แต่เป็นเรื่อง ของการนั่งมจิดน้อมใจเข้าไปเรียนรู้ด้วยกันได้ ซึ่งขณะนี้ มี อยู่หลายองค์กรที่สนใจในการใช้ภาษาจิตร่วมในการทำงาน เพื่อให้เกิดสังคมแห่งปัญญาและความสมานฉันท์ เช่น สถาบันขวัญเมือง จังหวัดเชียงราย มีการจัดการเรียนรู้โดย การสนทนาและฟังอย่างลึกซึ้ง หรือเรียกว่าสุนทรียสนทนา ทำให้ผู้ที่เข้าร่วมทั้งหมดได้แลกเปลี่ยนกันอย่างเสมอภาคใน ศักดิ์ศรี ความสามารถ และประสบการณ์ต่างๆ

เป้าหมายในการเรียนรู้ของชุมชน ขึ้นอยู่ที่ต้องการบรรลุความสำเร็จระดับใด เบื้องต้นที่สุดคือเรียนรู้เพื่อให้ทำได้ตามที่ได้รับการถ่ายทอดมา ซึ่งยังไม่เพียงพอที่จะ ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนได้ ระดับที่ก้าวหน้าขึ้น คือเรียนรู้แล้วสามารถปรับประยุกต์แล้วคิดต่อได้ในบริบท เจือปนปัจจัยของตัวเอง แต่สิ่งที่อยากให้เกิดขึ้นคือ การ

เรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิงจากความคุ้นชิน
ดั้งเดิม ตัวอย่างเช่น ในเรื่องของการทำเกษตรอินทรีย์ ไม่ได้
เป็นเพียงการเปลี่ยนในวิถีการผลิต แต่เป็นการเปลี่ยนในวิถี
ชีวิตด้วย คือเปลี่ยนในวิถีคิด เปลี่ยนในระบบคุณค่า และ
เปลี่ยนไปถึงการปฏิบัติ เรียนรู้ที่จะเป็นไท เป็นอิสระ เปลี่ยน
แปลงจากดั้งเดิม

องค์ประกอบที่จำเป็นในการเรียนรู้ของชุมชน ได้แก่

การศึกษาวิเคราะห์ชุมชน หรือศึกษาตัวเองของชุมชน
เพื่อให้มีสติรู้ตัวและรู้เท่าทัน เชื่อมสัมพันธ์ทั้งเรื่องราวที่
ผ่านมา สถานการณ์ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต

การเรียนรู้ทางสังคม จะทำให้เกิดการเชื่อมโยงกับ
ผู้อื่น รวมตัวหรือขยายเป็นเครือข่ายในการที่จะใช้ชีวิตรวม
กลุ่มได้อย่างมีความหมายและมีพลังอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ยังมีการเรียนรู้เทคโนโลยี และเรียนรู้การ
บริหารจัดการ โดยทั้งหมดจะต้องเชื่อมโยงกันตามจังหวะ
เงื่อนไขของชุมชน ไม่ใช่จะต้องพร้อมกันในทุกเรื่อง

ทำอย่างไรชุมชนจะเรียนรู้เพื่อไปสู่ความเข้มแข็งได้
เราคงต้องเอาชุมชนในพื้นที่เป็นตัวตั้ง และจำเป็นที่ชุมชน
จะต้องมีตัวช่วย หรือ ‘นักจัดการความรู้ท้องถิ่น’ ซึ่งถ้าจะให้
ดีเยี่ยม ควรเป็นคนในชุมชนเองที่จะมีความชัดเจนและเข้าใจ
ในสถานการณ์ของตนเอง ได้รับการสนับสนุนให้ฝึกปรี
อวิทยายุทธ์กลับไปรับใช้บ้านเกิดของตนอย่างได้รับการ
ยอมรับ และมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมประสาน ‘สถาบัน

การเรียนรู้ของชุมชน’ ซึ่งมีอยู่แล้ว ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน
ให้เป็นกลไกจัดการให้กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นเรื่อง
ปกติในวิถีชีวิตที่ชาวบ้านเห็นคุณค่าและปฏิบัติ และให้เป็น
กลไกที่สามารถเชื่อมประสานกับกลไกภายนอก ที่มีรูปธรรม
และความเป็นไปได้ได้ด้วย

ตัวอย่างเช่น ลูกหลานชาวบ้านคนหนุ่มสาวที่ ตำบล
แม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้เรียนรู้และ
มีความสามารถในการรวบรวมองค์ความรู้ของชุมชนได้ ไม่
ว่าจะเป็นความรู้ระดับบุคคล ความรู้ระดับกลุ่ม ตลอดจน
ความรู้ในเชิงเทคนิค ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ และมีส่วนร่วมใน
การพัฒนาชุมชน ทำงานอย่างคึกคักมีชีวิตชีวา

ระบบการเข้าไปเสริมสร้างการเรียนรู้ของชุมชนนั้น
จึงต้องมีกลไกเอื้ออำนวยให้ชุมชนสามารถที่จะเรียนรู้
จัดการความรู้ สร้างความรู้ใหม่และเผยแพร่ขยายผลออกไป
ได้ตลอดเวลา รวมทั้งต้องมีกลไกการเชื่อมประสานในระดับ
ต่างๆ และต้องมีกลไกสนับสนุนให้ชุมชนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง-
เนื่องสม่ำเสมอ และเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน
เพื่อจะนำไปสู่เรื่องของการกำหนดและการจัดการตัวเองได้
ของชุมชน

ระบบการ จัดการทุน

คุณศุภชัย สดากการ

ตัวแทนจากธนาคารเพื่อการเกษตร
และสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)

ธกส. อยู่ในระบบทุน และเป็นทุนที่ยังหวังพึ่งกำไร แต่ข้อดีก็คือ เป็นธนาคารของรัฐ จึงทั้งลูกค้าไม่ได้ ปัจจุบัน ธกส. มีพนักงาน 13,000 คน เป็นพนักงานระดับปฏิบัติการ ในพื้นที่ 7,000 คน ดูแลลูกค้าที่เป็นเกษตรกรทั่วประเทศ 5.4 ล้านครอบครัว หรือ 1 : 500-700 คน มีวงเงินงบประมาณ 3 แสนกว่าล้านบาท แต่การทำงานที่ผ่านมาผิดพลาด ตรงที่หลงคิดว่าตัวเองเป็นนายธนาคารมาเป็นสิบ ๆ ปี จึงไม่ได้เข้าถึงชุมชนจริงๆ รอให้ชาวบ้านมาหาเอง ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างเกษตรกรซึ่งเป็นผู้กู้กับพนักงานในพื้นที่

แต่ในความเป็นจริง ถ้าเกษตรกรอยู่ไม่ได้ ธกส. เองก็อยู่ไม่ได้ การเอาเงินหรือระบบทุนไปให้จึงเหมือนเป็นดาบ

สองคม คือทำให้เจริญรุ่งเรืองขึ้น หรืออาจเป็นยาพิษที่ไปทำร้ายเกษตรกรถ้าไม่รู้เท่าทัน จึงต้องระมัดระวังในการปล่อยกู้ ซึ่งขณะนี้เรามีข้อมูลมากมายของลูกค้าที่ชำระหนี้ไม่ได้ แล้วรัฐบาลก็มามีนโยบายพักหนี้เกษตรกร ซึ่งจริงๆ แล้วก็มาจากการที่ชาวบ้านทำท่าว่าจะชำระหนี้ไม่ได้ มีการตั้งชมรมผู้ไม่ชำระหนี้ ชมรมเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกหนี้เมื่อไปพักหนี้ให้ แต่เขายังคงต้องกินอยู่ ที่สุดท้ายก็ต้องไปกู้เงินเพิ่มในแหล่งที่ดอกเบี้ยแพงขึ้น สุดท้ายเมื่อถึงเวลาหยุดพักหนี้การชำระหนี้จึงไม่ได้มาจากรายได้ของเกษตรกร แต่เกิน 50 เปอร์เซ็นต์ เป็นการหยิบยืมมาใช้กิน ชาวบ้านมีหนี้ทั้งหมดไม่ต่ำกว่า 4 ทาง และคนที่เขาจะชำระหนี้ท้ายสุดคือ ธกส. เราก็คิดใหม่ว่า ชนบทนั้นไม่ได้หวังพึ่งเงินอย่างเดียว และที่เราอยากเห็นคือชนบทที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทำอย่างไรจึงจะไปถึงตรงนั้นได้

เราเริ่มจากการเปลี่ยนวิธีคิดคนทำงานว่า ธกส. จะหยุดนิ่งไม่ได้ เพราะทุน ธกส. ส่วนหนึ่งมาจากรัฐที่นำเงินภาษีประชาชน 3-4 หมื่นล้านบาทมาให้ ที่มากกว่านั้นก็คือเงินที่ต้องจ่ายสินเชื่อเป็นวงเงินถึง 3 แสนล้านบาทนั้น ส่วนใหญ่ก็มาจากเงินฝากประชาชน ดังนั้นหากไม่ดึงความเชื่อมั่นของภาคประชาชนกลับมา แล้ว ธกส. จะอยู่รอดได้อย่างไร จึงต้องปลุกคน ธกส. ด้วยกันเองก่อนจะไปพัฒนาคน ธกส. ในพื้นที่ให้เห็นความสำคัญของลูกค้า

จากที่ตั้งเป้าเพียงจะให้กู้ และตามทวงหนี้ให้ได้ แต่ชาวบ้านก็ชำระหนี้ไม่ได้ จึงเปลี่ยนวิธีการใหม่ โดยการลงไป

หาชาวบ้าน นอกจากแนะนำให้เกษตรกรใช้ทุนในสิ่งที่ถูกต้อง
ยังนำความรู้ไปสู่ชุมชน พยายามให้เขาหลุดพ้นจากวงจรการ
เป็นหนี้และพึ่งตนเองให้ได้ โดยอันดับแรกคือให้เขายอมรับ
ความจริงและค้นพบว่า ความทุกข์เกิดจากอะไร เมื่อพบว่า
เกิดจากความฟุ่มเฟือย ก็ต้องชี้ให้เห็นว่าจะหยุดอย่างไร ต้อง
ขมใจอย่างไร

ก็เลยเกิดขบวนการทำแชมพู ทำปุ๋ยชีวภาพไปทั่ว
ประเทศ ทำเพื่อใช้เอง เขาก็สามารถลดค่าใช้จ่าย ลดต้นทุน
ได้ และยังเลิกลบรายมุขได้ด้วย เทคนิคคือ ให้พระขอภินท-
บาตรให้ชาวบ้านเลิกหอย โดยเอาหอยไปเขียนใส่บาตรพระ
แล้วเอาเงินที่จะไปซื้อหอยใส่กระปุก พอสิ้นปีนั้นแหละถูก
หอยแล้ว ชวนชาวบ้านนับขวดเหล้าทั้งชุมชน พอสิ้นปีก็เอา
เงินคูณเข้าไปว่าเท่าไร แล้วทำไมไม่หยุด

ชาวเขาที่แม่ฮ่องสอนเคยลงมาซื้อแชมพูทุกเดือน
300-500 บาท เขาบอกเราว่า ตั้งแต่ทำแชมพูเป็น 3-5
เดือนลงมาครั้งหนึ่งเพื่อซื้อหัวแชมพูไปทำเอง หรือที่เกาะลิบง
400 กว่าคนทั้งเกาะเป็นหนี้ ธกส. ขณะนี้ยังพาราขายได้
ราคาดี แต่เขารีดน้ำยางไม่ออก ชาวบ้านไม่เข้าใจว่าเพราะ
ใช้ปุ๋ยเคมีจนดินเสียหมดแล้ว เราก็เข้าไปให้ความรู้เรื่องการ
ฟื้นดิน บำรุงรักษาดิน เอาปุ๋ยชีวภาพเข้าไปใส่ โดยจับมือร่วม
กับองค์กรอื่น

ความรู้จึงต้องนำ แล้วสินเชื่อตาม ทั้งนี้การนำความรู้
ไปสู่ชุมชนเป็นเรื่องที่จำเป็น แต่ต้องมีวิธีการที่ถูกต้องด้วย
คืออย่าพูดแต่เรื่องของเรา ต้องพูดเรื่องของเขา อย่าคิดแต่ว่า

เราอยากได้อะไร ต้องคิดว่าเขาอยากได้อะไร

ข้อได้เปรียบคือเขายอมฟังเราเพราะเราเป็น ธกส. แต่
ต้องคิดว่าแล้วเขาจะได้อะไรและทำอะไรชาวบ้านจะเชื่อ
เรา แรกๆ เราก็พาไปอบรมความรู้ที่สันติอโศก พอชาวบ้าน
บอกไม่อยากกินมังสวิรัต จากที่เอาชุมชนออกมาเรียนรู้ เรา
ก็เลยไปทำที่บ้านเขา เอาความรู้ไปหาชุมชน

ธกส. ยังสนับสนุนระบบสินเชื่อครบวงจร จ่ายสินเชื่อ
ไปพร้อมกับความรู้ที่จะสร้างมูลค่าเพิ่ม ตั้งแต่การผลิต การ
แปรรูป การตลาด และสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน โดยตั้งบ-
ประมาณในปีนี้ 149 ล้านบาท และจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ชาวนาทำไปจนไป เพราะไม่เคยขายข้าวได้ราคาดี
ซื้อปุ๋ยไม่เคยตั้งราคาเองได้ ใช้เงินดินพังหมด เช่น ชาวนา
สุพรรณบุรีทำนา 2 ปีได้ 5 ครั้งจริง แต่ผลการวิจัยออกมาว่า
มีหนี้มากที่สุด และถ้าหลุดวงจรหนี้แล้ว ชาวนาสุพรรณฯ
ต้องล้มละลายแน่นอน เพราะ 80 เปอร์เซ็นต์ รั้งจ้างเขาทำ
ทั้งนั้น

เพราะฉะนั้น สิ่งที่เราต้องทำอันดับแรกจึงต้องทำให้
ระบบสินเชื่อครบวงจร การผลิตจะต้องเน้นเรื่องการพัฒนา
คุณภาพจากข้าวที่ทำไปแล้ว ไม่พอกินก็ต้องทำให้พอกินไม่มี
มูลค่าก็ต้องทำให้มีมูลค่า แปรรูปให้ได้ รวบรวมตลาดมาอยู่
ในมือให้ได้ ต้องทำเป็นวิสาหกิจชุมชนของชาวนาให้ได้ แล้ว
ถึงจะเติบโตมาเป็นระบบสหกรณ์ที่แท้จริง นี่คือนโยบายที่เรากำลัง
ขณะนี้เราจึงตั้งเป็น ‘มิสเตอร์ข้าว’ หรือบุคคลที่มีอำนาจรับ
ผิดชอบขึ้นมาเฉพาะในเรื่องนี้ตั้งเป้าว่า ผู้ผลิตต้องได้ราคาสูง

ผู้บริโภคต้องกินข้าวที่ราคาถูกลง

และ ธกส. พร้อมที่จะเป็นเครือข่ายร่วมกับหน่วยงาน
อื่นๆ ในการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะการเป็นศูนย์การเรียนรู้
เครือข่ายที่มาแลกเปลี่ยนกัน ศึกษาว่าชุมชนแต่ละแห่งที่
ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวนั้นเพราะอะไร สิ่งที่ดีก็ทำ
ต่อ สิ่งที่ดีก็หยุด นอกจากนี้ยังพร้อมจะผลักดันงบประมาณ
มาร่วมด้วย

กลไกส่งเสริมเครือข่าย
ชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน
ทำอย่างไร
สนับสนุนอย่างไร
จัดการอย่างไร

.....
พื้นที่แบบไหน
กลไกคืออะไร
สนับสนุนอย่างไร
จัดการอย่างไร

นำเสนอโดย :
คุณคนอง เนินอุไร
เลขาธิการประชาคม
กรุงเทพมหานคร

พื้นที่ทำงานที่เหมาะสม : ถ้าจะให้เครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง ต้องเริ่มจากชุมชนซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุด ซึ่งอาจจะไปดูว่าในพื้นที่แต่ละแห่งมีชุมชนไหนที่ทำท่าจะเข้มแข็ง แล้วเข้าไปสนับสนุนตรงนั้นก่อน ไม่ว่าจะชุมชนตามเขตเมือง จังหวัดต่างๆ หรือกรุงเทพมหานคร หรือชุมชนหมู่บ้านซึ่งมีจำนวนมาก จากนั้นจึงเชื่อมโยงแต่ละชุมชนมาเป็นเครือข่ายระดับตำบล อำเภอ มาถึงจังหวัด แล้วผลักดันเป็นนโยบายจังหวัดขึ้นมา โดยมีผู้ว่าซีอีโอเป็นผู้ประสาน ซึ่งจะเชื่อมโยงต่อไปถึงระดับชาติในที่สุด

กลุ่มที่

กลไกสนับสนุนเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง : ต้องมี ศูนย์กลางหรือเครือข่ายภาคีที่จะทำหน้าที่เชื่อมโยงทุกภาค ส่วนที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ต่างๆ ให้ได้ เพื่อที่จะสนับสนุนส่งเสริมชุมชนเข้มแข็ง นอก จากนี้ ยังเกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คณะ กรรมการงบประมาณในพื้นที่

การสนับสนุน : ทั้งด้านความรู้ เทคนิค วิชาการนั้น ในบ้านเรามีผู้ให้ความรู้ตรงนี้อยู่มากมาย ไม่ว่าจะเป็นกรม กอง หรือมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ นั้นๆ ของชุมชน แต่ปัญหาคือต่างคนต่างเข้าไปทำ และทำ ให้ชาวบ้านรู้สึกว่า มีหน้าที่ประชุมอย่างเดียว ไม่ได้ทำงาน ลักที่ ฉะนั้นควรต้องรวมตัวกันเป็นเครือข่าย เพื่อให้การสนับสนุนต่างๆ มันผสมผสานและไปพร้อมกัน ไม่ว่าจะเป็น ความรู้วิชาการ เทคนิค งบประมาณ กระบวนการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนงาน กระบวนการมีส่วนร่วม และนโยบายต่างๆ ทั้งหมด

การจัดการ : ต้องกำหนดเจ้าภาพท้องถิ่นขึ้นมา ก่อน อาจจะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ร่วมเป็นภาคี กับทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชนช่วยกัน ผลักดัน รวมทั้งคนทั่วไปในท้องถิ่นหรือในเมือง ซึ่งมีพลังและ มีจิตสาธารณะที่จะช่วยให้ชุมชนเข้มแข็ง

และสิ่งที่ขาดไม่ได้คือ การทำแผนแม่บทชุมชน เพื่อให้รู้ว่าในชุมชนนั้นมีอะไรอยู่ เก่งกาจสามารถด้านไหนบ้าง และจะทำอะไร เพราะเมื่อหยิบยกเอาสิ่งที่เด่นอยู่แล้วมา

เริ่มต้นก็จะทำให้ง่ายขึ้น จากแผนแม่บทชุมชนก็ไปสู่แผน ยุทธศาสตร์ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด หากจัดเวทีแลกเปลี่ยน นำบุคคลที่เกี่ยวข้องมาประชุมร่วมกัน หรือในเวที ระดับชาติอาจเชิญนักวิชาการหรือข้าราชการที่เกี่ยวข้อง กับกระทรวง ทบวง กรม ระดับสูงมาคุยกัน เพื่อจะนำผลการแลกเปลี่ยนกลับไปเชื่อมโยงกับหน่วยงานของตน และ ประมวลเป็นความคิดนำเสนอตามระบบระเบียบให้ รัฐบาลอีกที ที่สำคัญคือ ต้องมีการเชื่อมโยงการทำงานทุกระดับทั้งชุมชน-อำเภอ-จังหวัด-ส่วนกลาง-ประเทศ และ ให้มีความต่อเนื่อง

นำเสนอโดย :

คุณบัญญัติ ลายพยัคฆ์

ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา
จังหวัดนครศรีธรรมราช

พื้นที่ทำงานที่เหมาะสม : ต่างก็มี

ความเหมาะสมในทุกระดับ ขึ้นอยู่กับว่าจะจับเอาประเด็นอะไรมาเป็นฐาน กล่าวคือ ในระดับตำบลก็จะมีจุดเด่นตรงที่มีปราชญ์ชาวบ้าน มี อบต. มีชุมชนเป็นฐาน และที่สำคัญก็คือ มี Mapping หรือการทำแผนที่สำรวจของตำบลได้อย่างชัดเจน หากมองในระดับอำเภอ ก็อยู่ระหว่างกลาง ไม่เล็กไม่ใหญ่ มีจุดเด่นคือ ความสัมพันธ์แบบราชการ และความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ อันจะทำให้การขับเคลื่อนงานพัฒนาต่างๆ เป็นไปได้ด้วยดี หากมองขนาดพื้นที่ในระดับจังหวัด ข้อดีคือมีผู้ว่าซื่อโอ ซึ่งสามารถขับเคลื่อนอะไรได้ และองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เองก็เป็นเจ้าของทุน

กลไกสนับสนุนเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง : ขึ้นอยู่กับว่าเราจะมองในประเด็นไหน จะพิจารณาจากประเด็นเชิงพื้นที่ เช่น หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด หรือพิจารณาจากประเด็นเชิงปัญหา เช่น ใครมีปัญหาน้ำท่วมก็มาพูดคุยกัน ใครมีปัญหาเรื่องของการใช้สารเคมีก็มาคุยกัน ในการทำงานก็ต้องมีวิธีการที่จะขับเคลื่อน มีข้อมูลวิชาการ มีวิทยากร ช่วยทำแผนชุมชน เน้นเรื่องของ Mapping ทุกอย่าง เพื่อเป็นเครื่องมือ ไม่ว่าจะเป็นการสำรวจเรื่องทรัพยากร เรื่องบุคลากร เรื่องภูมิปัญญา เรื่องกายภาพ และอยากให้เกิดมหาวิทยาลัยชีวิตในทุกพื้นที่ ซึ่งจะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่แท้จริงของชุมชน

นอกจากนี้ยังต้องหาเจ้าภาพหลักในแต่ละระดับ จากฐานถึงด้านบน เพื่อให้กลไกต่างๆ ที่กล่าวถึงทำงานได้สะดวก และสิ่งที่ละเลยไม่ได้คือ การสร้างเครือข่ายทางใจ เพราะถ้าได้ใจกันมาแล้ว การมีหุ้นส่วนที่มีความพร้อมทางใจก็จะทำงานกันได้ดี

การสนับสนุน : ทางด้านวิชาการ ควรมีการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม ในเรื่องการเรียนรู้ ต้องมีกระบวนการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ โดยเฉพาะเยาวชนซึ่งปัจจุบันมีอยู่น้อยมากที่เข้ามาร่วมงานพัฒนาชุมชน ตัวอย่างที่ดีในบางแห่ง เช่น โรงเรียนทนายทเกษตรกร เราก็น่าจะมีโรงเรียนที่สอนเยาวชนให้เป็นผู้รู้เพื่อมีส่วนร่วมในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ที่สำคัญต้องเสาะหาหรือสร้างชุมชนต้นแบบในการเรียนรู้ขึ้นมา จากนั้นจึงสร้างสถาบันหรือศูนย์การเรียนรู้ต่างๆ ให้เกิดขึ้นทุก

ชุมชน

ด้านการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนนั้น บทบาทของวิทยากรและเครื่องมือต่างๆ ทำหน้าที่เป็นเพียงเครื่องมือช่วยเหลือชุมชน บทบาทราชการต้องเปลี่ยนจากผู้ให้ความรู้หรือคิดว่าตัวเองเป็นผู้มีความรู้มาเป็นผู้บริหารจัดการความรู้ให้กับชุมชนแทน เพื่อท้ายที่สุด ชุมชนก็จะเป็นผู้บริหารจัดการความรู้เองต่อไปเป็นทอดๆ

การจัดการ : เริ่มจากในระดับพื้นที่ จะต้องหาพื้นที่นำร่อง ซึ่งมีศูนย์ประสานงานในเชิงพื้นที่หรือในเชิงปัญหา และมีสายใยถักทอไปสู่กิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่นเดียวกับในระดับจังหวัด ต้องจัดเวทีเรียนรู้ และจัดทำแผนร่วมกันที่สำคัญอีกประเด็นคือ ทำอย่างไรที่จะทำให้คนที่มีส่วนได้ส่วนเสียจริงๆ ออกมาร่วมกันช่วย ไม่ใช่คนที่มิได้มีส่วนได้ส่วนเสียจริงๆ ในระดับชาติก็ต้องมีการผลักดันนโยบายสาธารณะบางอย่างที่เห็นว่า เป็นวิกฤติร่วมกัน และทั้งหมดนี้ต้องใช้ชุมชนเป็นฐาน

2

นำเสนอโดย :
คุณพยอม ระวังพันธุ์
องค์การบริหาร
ส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี

กลุ่มที่ 3

60

ขอเริ่มจากตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง อันดับแรก
คือ ต้องเป็นชุมชนที่มีความสามัคคี ผู้นำต้องเข้ม
แข็ง คนในชุมชนต้องมีจิตสำนึกร่วมกัน นอกจากนี้
ต้องพิจารณาว่า ภาวะหนี้สินในชุมชนนั้นเป็นอย่างไร
เช่น มีกองทุนหมู่บ้านลงไป 1 ล้าน มีเงินเอสเอ็มแอลลงไป
3-4 แสน แล้วชาวบ้านพากันกู้เงินนั้นไปใช้จ่ายฟุ่มเฟือยหรือ
กู้โดยไม่มีแผน และถ้ามีภาวะหนี้สินล้นพ้นตัว คงไม่สามารถ
เป็นชุมชนเข้มแข็งได้ มีระบบการประชุมร่วมกันในชุมชนหรือ
ไม่ มีการร่วมกันวางแผนหรือคิดกิจกรรมอะไรที่จะทำร่วมกัน
จะผลิตสินค้าอะไรบ้างหรือไม่ และสิ่งที่สำคัญคือ ชุมชนจะ

61

เข้มแข็งไม่ได้ ถ้าสุขภาพของคนในชุมชนไม่ดี ชาวบ้านต้องรู้จักจัดการสุขภาพของตัวเองด้วย เพราะสาเหตุการเจ็บป่วยส่วนใหญ่เกิดจากพฤติกรรมทางสุขภาพที่ไม่เหมาะสมของชาวบ้านเอง

เมื่อมีตัวชี้วัดแล้ว ก็มามองต่อเรื่องการคัดเลือกชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งต้องเป็นชุมชนที่มีความพร้อมอย่างน้อย 60-70 เปอร์เซ็นต์ ตามตัวชี้วัด จึงจะพัฒนาให้เป็นชุมชนเข้มแข็งได้ ไม่ได้จำกัดว่า พื้นที่หนึ่งจะมีกี่ชุมชน เช่น อาจจะมีสัก 50 ชุมชนในหนึ่งจังหวัด หรืออาจจะมี 2 ชุมชนในหนึ่งตำบล ก็คัดเลือกชุมชนพวกนี้เป็นชุมชนต้นแบบที่จะสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งได้

แนวทางการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ต้องมีนโยบายในทุกระดับ ต้องมีคณะกรรมการชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ และเข้มแข็ง ต้องสร้างกลุ่มผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งในทุกมิติโดยเน้นการสร้างทีมไม่ใช่ตัวบุคคล ต้องสร้างผู้รู้ให้เกิดขึ้นในชุมชน ต้องมีเครือข่ายภาคีและมีประชาคม

ในการเผยแพร่องค์ความรู้ ภาครัฐและภาคเอกชน ไม่ว่าจะเป็นวิทยาลัย มหาวิทยาลัย สมาคมต่างๆ ที่อยู่ในท้องถิ่น ต้องมาร่วมกันสนับสนุนในเรื่องของวิชาการ โดยเฉพาะทางจังหวัด จะต้องเป็นผู้นำในการรวมผู้ที่มีความรู้ต่างๆ เข้าไปให้ความรู้กับชุมชน ในการจัดการงบประมาณ ต้องมีลักษณะของพหุภาคีเข้ามาบูรณาการงบประมาณร่วมกับชุมชน และมีความโปร่งใส

ผู้ว่าฯ ชีอีโอ นายอำเภอ ชีอีโอ ควรเป็นตัวเชื่อมสำคัญ

ให้หน่วยงานต่างๆ เข้าไปประสานในชุมชน เพื่อผลักดันขับเคลื่อนให้ชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งได้ ผู้นำทางศาสนา ก็มีส่วนสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ โดยเฉพาะกับกลุ่มเยาวชน

กลุ่มที่ 4

64

นำเสนอโดย :
อาจารย์รุ่งอรุณ บุญสายัณห์
 คณะมนุษยศาสตร์
 และสังคมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พื้นที่ทำงานที่เหมาะสม : พื้นที่ไม่ว่าจะในระดับไหนล้วนแต่มีความสำคัญเพราะเชื่อมโยงกันเป็นกระบวนการ คือในตำบล เป็นระดับที่มีการปฏิบัติการจริง มีโครงการ มีกิจกรรมที่ผู้รับประโยชน์ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ และมีปมธรรมชัดเจน ส่วนอำเภอ น่าจะยกระดับจากการปฏิบัติโครงการหรือกิจกรรม มาเป็นเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆ เพื่อที่จะขยายเครือข่ายความเข้มแข็งขึ้น ระดับจังหวัด น่าจะเป็นเรื่องของนโยบายสาธารณะที่ชาวบ้านหรือภาคีความร่วมมือต่างๆ ใช้เป็นเวทีที่จะบอกว่า การทำให้ชุมชนเข้มแข็งจะต้องเสนอประเด็นอะไรบ้าง

65

กลไกสนับสนุนเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง : ประการแรก น่าจะมีลักษณะเป็นหุ้นส่วนกันครบทุกภาคที่เกี่ยวข้อง แต่ต้องมีการกำหนดสัดส่วนให้ภาคประชาชน ทั้งชาวบ้าน นักพัฒนาเอกชน หอการค้าสภาอุตสาหกรรม ส่วนธุรกิจ ต่างๆ รวมเป็น 60 เปอร์เซ็นต์ ส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อบจ. อบต. เทศบาล ให้เป็นสัดส่วน 40 เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่ว่ากลไกทั้งกระบวนการเหล่านี้จะก่อให้เกิดได้อย่างไร ใครจะเป็นตัวกระตุ้น หรือรวมกลุ่มอย่างไร น่าจะให้คนในพื้นที่คิดและตัดสินใจกำหนดกันเอง เพราะแต่ละพื้นที่ก็มีความแตกต่างกันทั้งระดับความเข้มแข็ง รวมทั้งเรื่องของการยอมรับภาคีประสานงานต่างๆ

กลไกอันที่สอง เรื่องงบประมาณซึ่งสำคัญมาก เพราะเป็นปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงาน หากโครงการกิจกรรม เก่าสำเร็จ ก็ต้องคิดว่าจะทำต่อหรือไม่ หรือจะเอาไปใช้ขยายผลในพื้นที่ใหม่ๆ หรือแก้ปัญหาพื้นที่อื่น

การสนับสนุน : ควรจะต้องมีวิทยากรกระบวนการ ทำหน้าที่กระตุ้นสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์อย่างเป็นกัลยาณมิตรของทุกภาคี รวมทั้งให้ข้อมูลความรู้ข่าวสารบางอย่างที่จำเป็นและเหมาะสมกับสังคมนั้นๆ โดยที่ให้ชาวบ้านมีสิทธิคิดตัดสินใจเลือกมาใช้ประโยชน์เอง วิทยากรโครงการ เป็นเพียงไปจัดกระบวนการ แต่ให้ชุมชนตัดสินใจเอง นอกจากนี้ น่าจะมีบทบาทช่วยกระตุ้นชาวบ้านใน 2 เรื่อง (1) สรุปบทเรียนหลังจากที่ดำเนินโครงการกิจกรรมไปแล้ว กับจัดการความรู้ที่ได้จาก

การปฏิบัติว่า จะสรุปออกมาเป็นองค์ความรู้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้อย่างไร (2) การไปสร้างวิทยากรชาวบ้านให้สามารถทำหน้าที่เองได้ต่อไป โดยไม่ต้องใช้วิทยากรภายนอก

การจัดการ : คิดเชื่อมโยงเป็นภาพรวม โดยเริ่มจากพื้นที่ก่อน ไม่ว่าชาวบ้านจะทำกิจกรรมอะไรก็ตาม เกษตร สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ฯลฯ สุดท้ายก็ต้องสรุปบทเรียนเพื่อดูความสำเร็จ ดูปัญหา อุปสรรคของตัวเอง เพื่อประเมินต่อไปว่าจะขยายผลต่อหรือไม่ อย่างไร รวมถึงวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อคิดโครงการใหม่ๆ ขึ้นมาอีก

ต่อมาก็คือความจำเป็นระดับตำบล ต้องคิดหาองค์ความรู้ของตำบล ต้องเอาโครงการกิจกรรมในระดับชุมชนๆ หลายกิจกรรมมาแลกเปลี่ยนกัน แล้วคิดต่อว่า ทำอย่างไรให้เป็นตำบลเข้มแข็ง หรือเป็นวิสาหกิจชุมชนได้ใหม่ ส่วนระดับอำเภอก็จัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างตำบลต่างๆ เพื่อดูแนวทางการพัฒนาองค์กรเครือข่าย และพูดถึงทิศทางที่จะทำให้เกิดอำเภอเข้มแข็ง โดยทิศทางแบบนี้ก็จัดเป็นเวทีขึ้นในระดับจังหวัด หรือนำไปสู่ทิศทางนโยบายสาธารณะในทุกเรื่อง

กลุ่มที่ 5

68

นำเสนอโดย :
ผศ.สมพงษ์ บุญเลิศ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

พื้นที่ทำงานที่เหมาะสม : เรื่องของพื้นที่ ต้องให้ความสำคัญตั้งแต่ระดับหมู่บ้านที่เป็นฐานราก ขึ้นมาเป็นตำบลที่มีประเด็นปัญหา ร่วมกัน ส่วนการตอบปัญหาและแก้ปัญหาในระดับพื้นที่ต้องอาศัยเครื่องมือสำคัญ คือกระบวนการเรียนรู้ มีการแบ่งปันความรู้ที่เกิดขึ้นหรือขยายผลสู่ชุมชนอื่นๆ จนเกิดเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ระดับชุมชน แล้วสื่อสารสู่สังคมเพื่อผลักดันผลการทำงานที่เป็นรูปธรรมจากพื้นที่ไปสู่นโยบายสาธารณะหรือนโยบายของประเทศ ซึ่งจะมีผลกลับมายังระดับภูมิภาค จังหวัด อำเภอ มาสอดคล้องกับตำบล หมู่บ้าน อีกที่

เรื่องพื้นที่ทำงานว่าขนาดไหนจึงเหมาะสม หากดูเรื่องนโยบายจึงเหมือนหัวกับคอ ซึ่งน่าจะเป็นระดับประเทศหรือภูมิภาค เรื่องการจัดการก็เหมือนร่างกาย ซึ่งน่าจะเป็น

69

จังหวัด อำเภอ เรื่องการปฏิบัติก็คือ แขน ขา และมือ ซึ่งน่าจะเป็นตำบลและหมู่บ้าน อย่างไรก็ตาม ทุกระดับต้องมีทั้งนโยบาย-การบริหารจัดการ-การปฏิบัติอยู่ในตัวเอง ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ที่แยกตามการปกครอง หรือพื้นที่ในเชิงประเด็นหรือพื้นที่ระดับไหนก็มีความสำคัญ ขึ้นอยู่กับขนาดของงานว่า แคไหนอย่างไร แต่ว่าแนวทางการจัดการน่าจะเป็นรูปธรรมขึ้นไปจากข้างล่างสู่นโยบายข้างบน

กลไกสนับสนุนเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง : ได้แก่

(1) ต้องมีพื้นที่รูปธรรม มีคณะทำงาน มีนักจัดการความรู้ท้องถิ่น (2) มีกลไกด้านวิชาการที่เป็นเหมือนที่ปรึกษา ซึ่งอาจจะเป็นปราชญ์ชาวบ้าน สถาบันการศึกษาในท้องถิ่น สถาบันทางสังคม หรือภาคีเครือข่ายที่มีประสบการณ์ (3) กลไกหนุนเสริม อาจจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรของรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน เครือข่ายภาคี โดยกลไกทั้งหมดต้องทำหน้าที่ร่วมกันตามบทบาทตามความเชี่ยวชาญชำนาญของตน โดยใช้ประเด็นปัญหาในพื้นที่เป็นตัวตั้ง มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการตนเองได้

การจัดการ : (1) ต้องเอาประเด็นปัญหาเป็นตัวตั้ง แล้วสร้างเป็นองค์ความรู้ขึ้นมาให้ได้ ไม่ว่าจะเป็นความรู้จากภูมิปัญญา ความรู้จากภายนอก แล้วนำมาบูรณาการผสมผสานกัน (2) กระบวนการเรียนรู้ต้องสามารถสร้างคนขึ้นมา ไม่ใช่เก่งอยู่คนสองคน อย่างกรณีปราชญ์ชาวบ้านอีสาน

ซึ่งสามารถขยายผลสร้างคนขึ้นมาได้เรื่อยๆ (3) ต้องให้คนและความรู้ไปสู่การสร้างชุมชน

เรื่องของงบประมาณในฐานะที่เป็นทรัพยากรอันหนึ่ง ชุมชนต้องการการหนุนเสริมจากภายนอกบ้างในเบื้องต้น เพราะศักยภาพของชุมชนเองในแง่ที่จะต้องใช้จ่ายในช่วงแรก ๆ อาจจะมีข้อจำกัด แต่ต้องให้การใช้เงินเป็นเพียงปัจจัย ไม่ใช่เป้าหมาย

เรื่องของเวลา ขณะนี้หมู่บ้านต่างๆ มีหน่วยงานต่างๆ เข้าไปจนฝุ่นตลบ ทำให้ชาวบ้านไม่มีเวลาทำมาหากิน จนเขาเบื่อ จึงเสนอว่า การใช้เวลาเพื่อขับเคลื่อนงาน ควรจะผ่านวิถีชีวิตชาวบ้าน และเป็นไปได้ไหมที่จะบูรณาการประเด็นต่างๆ ร่วมกัน แล้วใช้วาระการประชุมในแต่ละครั้งแลกเปลี่ยนพูดคุยกันในหลายๆ เรื่อง เพื่อลดการใช้เวลา ไม่ให้เป็นภาระกับชาวบ้านมากเกินไป

5

นำเสนอโดย :
คุณเสรี ศรีหะไตร
นายอำเภอโกสุมพิสัย
จังหวัดมหาสารคาม

การขับเคลื่อนให้ชุมชนเข้มแข็ง ไม่ว่าจะเป็นระบบเครือข่ายหรืออะไรก็ตาม สิ่งแรกที่สุดคือต้องมีตัวนโยบายของรัฐบาลกำกับ ไม่เช่นนั้นจะลำบาก เพราะปฏิเสธไม่ได้ว่า ประเทศไทยยังยึดติดกับระบบราชการ

โครงสร้างองค์การบริหารจัดการระบบเครือข่ายในระดับพื้นที่นั้น ในระดับจังหวัดและอำเภอคงไม่ต้องไปสร้างกันใหม่ เพราะมีอยู่แล้ว การไปสร้างองค์กรเพิ่มขึ้นใหม่จะมีปัญหาตามมามากกว่า

ในระดับจังหวัดขณะนี้ผู้ว่าซีอีโอและมี อบจ. ซึ่งมีทุกฝ่ายอยู่ในนี้แล้ว มีการจัดสรรงบประมาณให้ภาคประชาชนอย่างชัดเจน

ระดับอำเภอแม้จะยังไม่ใช้ซีอีโอ แต่ก็มีนายอำเภอเป็นหัวหน้าทีม มีองค์ประกอบทุกภาคส่วนย่อมาจาก อบจ.

และสอดคล้องกับระดับจังหวัด

จุดบอดอันใหญ่คือระดับตำบล ซึ่งยังไม่มีรูปแบบตรงนี้จะนั้นต้องตั้งขึ้นมาโดยย่อส่วนมาจาก อบจ. เช่นกัน คือให้มีครบทุกภาคส่วน

ส่วนในระดับหมู่บ้านที่มี 7 หมู่กว่าแห่งทั่วประเทศ เป็นเหมือนเสาเข็ม จะต้องตกลงกันให้ได้ว่า โครงสร้างองค์กรของชุมชนจะเป็นอย่างไร

ประเด็นหนึ่งคือ เราจะต้องแก้ปัญหาช่องว่างระหว่างบุคคลสองกลุ่ม คือผู้ใหญ่บ้านกับ อบต. ให้เป็นหนึ่งเดียวกันให้ได้ แนวทางคือไม่ว่าจะเป็นเวทีระดับหมู่บ้านหรือตำบล ต้องให้ทั้งสองกลุ่มร่วมเป็นกรรมการ ใช้วัฒนธรรมชุมชน เรื่องความเป็นพี่น้องกันเข้ามาช่วยตรงนี้ และต้องมีตัวแทนองค์กรเครือข่ายต่าง ๆ เข้ามาร่วมด้วย เหตุผลคือในการขับเคลื่อนนั้นต้องฟังงบประมาณจาก อบต. ดังนั้นถ้ามีตัวแทนทุกฝ่าย ทุกเครือข่ายเข้ามานั่งพูดคุยอยู่ในเวทีเดียวกัน ก็จะลดขั้นตอนลงและเพิ่มความเข้าใจได้มากขึ้น

เรื่องของแผนชุมชน แน่นอนว่าต้องให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ โดยมีองค์กรร่วมจากทุกฝ่ายที่กล่าวมาแล้ว ส่วนพื้นที่ไหนจะใช้รูปแบบใดก็แล้วแต่ความเหมาะสม แต่ขอให้มีผู้ที่เกี่ยวข้องมานั่งในเวทีเดียวกัน

นอกจากนี้ ระบบส่งต่อก็มีความสำคัญ หากเราสามารถทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้นได้ การจะทำให้ยั่งยืนยังต้องมีระบบส่งต่อทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ในโรงเรียนคือ

หลักสูตรท้องถิ่นที่จะเชื่อมโยงให้เยาวชนได้รู้ว่า ขณะนี้พ่อแม่หรือชุมชนของตนทำอะไรกันอยู่ นอกจากนี้ยังต้องมีศูนย์เรียนรู้ในชุมชนทุกแห่ง

สุดท้ายคือ ถ้าจะให้มีการขับเคลื่อนไปสู่ชุมชนเข้มแข็งจริง ระบบราชการจะต้องมาร่วมวงศ์ไพบูลย์อย่างเต็มที่ โดยเข้ามาร่วมอย่างเป็นรูปธรรม ไม่ใช่มาสั่ง ต้องมีการจัดสรรงบประมาณอย่างชัดเจน ไม่ใช่ให้ไปวิ่งหาเอง ซึ่งในที่สุดแล้วชุมชนควรจะมีกองทุนของตัวเองโดยไม่พึ่งพารายนอกด้วย แต่ต้องมีส่วนเสริมในระบบ ถ้าทำอย่างนี้ได้การขับเคลื่อนเสริมแรงก็จะสูง

สรุปข้อเสนอ

จากเวทีระดมสมอง
นโยบายเพื่อสนับสนุน
ความเข้มแข็ง
ของชุมชน

สรุปข้อเสนอจากเวทีระดมสมอง

นโยบายเพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน

คุณไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม
ประธานมูลนิธิกองทุนไทย

มี 2 เรื่องใหญ่ที่เราได้พูดถึงกัน เรื่องที่ 1 คือ วิธีสร้างชุมชนเข้มแข็ง เรื่องที่ 2 คือวิธีสร้างนโยบายเพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน

เรื่องชุมชนเข้มแข็งเป็นอย่างไร จะเกิดขึ้นได้อย่างไร จะไปช่วยกันทำให้มากขึ้นดีขึ้นได้อย่างไร เป็นเรื่องที่พูดกันมาเยอะ และทำกันมานานแล้ว ส่วนการสร้างนโยบายเพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน ผมเดาเอาว่า เรื่องนี้น่าจะเป็นประเด็นที่ผู้จัดให้ความสำคัญในเวทีนี้เพื่อที่จะนำไปพัฒนาต่อ

การสร้างนโยบายเพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน ควรจะมีองค์ประกอบย่อยอย่างน้อย 4 องค์ประกอบ องค์ประกอบแรกก็คือ คำว่า ‘นโยบาย’ เรานึกถึงอะไรบ้าง

ส่วนที่ 2 ระดับของนโยบายมีแค่ไหน ส่วนที่ 3 วิธีสร้างนโยบายอย่างไร และส่วนที่ 4 วิธีบริหารนโยบายเพื่อให้ได้ผลอย่างต่อเนื่อง

ส่วนแรก องค์ประกอบสำคัญๆ ของคำว่า นโยบาย ประกอบด้วยอะไรบ้าง ก็น่าจะมีตั้งแต่ปรัชญาและแนวคิด มีเรื่องทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนา จากนั้นก็เป็นเรื่องกฎหมายและข้อกำหนด มาตรการและโครงการต่างๆ แล้วมาถึงเรื่องการดำเนินการรวมถึงบทบาทของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพราะฉะนั้นคำว่านโยบายน่าจะหมายถึงสิ่งเหล่านี้ เพื่อที่เราจะได้ชัดเจน

ระดับของนโยบายก็น่าจะมีทุกระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่น คำว่านโยบายก็ควรจะหมายถึงองค์กรที่มีอำนาจเป็นหลัก ท้องถิ่นก็หมายถึง อบต. เทศบาล เพราะมีอำนาจ เมื่อมีอำนาจก็ต้องมีนโยบาย

ระดับจังหวัด เป็นจุดที่เราเรียกว่า การบริหารราชการส่วนภูมิภาค มีผู้ว่าราชการจังหวัดและคณะที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันเรามี อบจ. ซึ่งเป็นองค์กรที่ดูแลจังหวัด ซึ่งในอนาคตเราก็คาดหมายว่า อบจ. จะเป็นองค์กรที่มีความสำคัญมากขึ้นๆ เพราะฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นปัจจุบันหรืออนาคต อบจ. ก็จะต้องเป็นองค์กรที่กำหนดนโยบาย

กลุ่มจังหวัด เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่สามารถมีนโยบายได้ เพราะว่ารัฐบาลชุดนี้พยายามบริหารงานในเชิงกลุ่มจังหวัด และสุดท้ายคือ ระดับประเทศ

เรื่องชุมชนนั้น สมัยนี้ต้องถือว่าไม่ใช่เป็นประเด็น

เฉพาะในประเทศ แต่เป็นเรื่องสากล ถ้าสามารถมีนโยบายระดับโลกได้ก็ยิ่งดี นั่นคือนโยบายที่ผ่านกลไกขององค์กรระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติ หรือองค์กรโลกอื่นๆ อย่างธนาคารโลก องค์กรการเงินระหว่างประเทศ องค์กรการค้าโลก เพราะนโยบายระดับโลกมีผลกระทบอย่างสำคัญต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในประเทศ ดังนั้นถ้านโยบายจะไปให้ถึงที่สุดก็ต้องไปถึงระดับโลก

จากองค์ประกอบของนโยบาย และระดับของนโยบาย ก็ต้องไปคิดว่า แล้วกระบวนการสร้างนโยบายที่ดีควรทำอย่างไร ควรมีเวทีการมีส่วนร่วมคิดเห็นตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด ประเทศ และระดับโลก มีการพัฒนาร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อว่าเมื่อได้นโยบายที่ดีแล้ว เวลาปฏิบัติก็ต้องมีการบริหารนโยบายที่ดี ซึ่งก็คือส่วนสุดท้าย การบริหารนโยบายที่ดี คือ การทำไป มีการวัดผลไป พัฒนาไป โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

สิ่งที่ผมได้นำเสนอมาน่าจะเป็นโครงร่างเพื่อให้โครงการพัฒนานโยบายสาธารณะนำไปพิจารณา ถ้าเป็นไปได้จะมีการศึกษาวิจัยเพื่อให้เห็นสิ่งที่เกิดขึ้นในที่ต่างๆ ที่มีความพยายามจะพัฒนานโยบายทำนองนี้ว่า มีแค่ไหน อย่างไร ซึ่งอาจจะมีความสมบูรณ์มากบ้างน้อยบ้าง ซึ่งถ้าเราได้ศึกษาวิจัยส่วนนั้นก็สามารถจะนำมาเสนอแนะต่อว่า จะเพิ่มเติมตรงไหน เน้นตรงไหน เพื่อที่จะได้นำข้อคิดนั้นไปปฏิบัติได้จริงในทุกระดับของการพัฒนานโยบาย

สรุปข้อเสนอจากเวทีระดมสมอง

นโยบายเพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน

นพ.สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์
เลขาธิการมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

ดูเหมือนหลายฝ่ายจะเห็นตรงกันว่าต้องมีเวทีพูดคุย เพื่อเชื่อมโยงนโยบายต่างๆ กับสิ่งที่ชุมชนกำลังทำอยู่ ผมคิดว่าเราได้มาถึงจุดจุดหนึ่ง หลังจากที่เราเห็นว่าการเคลื่อนไหวระดับชุมชนที่ดูเหมือนต่างคนต่างทำ และมีความคิดริเริ่ม มีการสะสมพลัง สะสมประสบการณ์มาจนถึงวันนี้ ถึงเวลาแล้วที่จะต้องนำมาเชื่อมต่อกันให้มากขึ้น ทั้งเชื่อมต่อดังระดับชุมชนด้วยกันเอง และเชื่อมต่อในระดับนโยบาย ความรู้สึกตรงนี้ดูเหมือนจะชัดเจนมากขึ้นเรื่อยๆ

วันนี้เราคงจะเห็นตรงกันว่า ไม่พูดเรื่องนโยบายภาพใหญ่ของประเทศคงจะไม่ได้ เพราะดีไม่ดีเรากำลังมีนโยบายตั้งหลายอย่างที่ทำให้ชุมชนที่เราสะสมพลังกันมานานแสนนานนั้นแย่ง อ่อนแอลง หรือถูกกระทำมาก หรือไม่

เช่นนั้นก็ขยายตัวหรือสร้างพลังผลกระทบต่อเมืองได้น้อยลง ดังนั้นจึงต้องมาคุยกันเรื่องนโยบายสาธารณะ

เราเห็นความพยายามในการวิเคราะห์และเสนอสิ่งที่เรียกว่า นโยบายสาธารณะบางประการ ซึ่งคิดว่า น่าจะเป็นนโยบายที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง เช่นกรณีการจัดงบประมาณแบบใหม่ โดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง หรือมีการพูดถึงกลไกบางกลไก เช่น กองทุนหมู่บ้าน ศตจ. (ศูนย์อำนาจการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ) พอช. (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)) สสส. (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ) ซึ่งก็จะเป็นโจทย์ที่ต้องนำเข้ามาร่วมอยู่ในสิ่งที่เรียกว่านโยบายสาธารณะด้วยเหมือนกัน เพราะแม้ว่ากลไกเหล่านี้จะไม่นับเป็นกลไกของรัฐโดยตรง แต่ก็ต้องถือว่าเป็นกลไกโดยการสนับสนุนของรัฐ เพราะฉะนั้นก็เป็นไปได้ว่า อาจจะต้องไปคุยถึงสิ่งที่เรียกว่า นโยบายของหน่วยงานเหล่านี้ด้วยในการสนับสนุนชุมชนเข้มแข็งว่า ควรจะอย่างไร

ขณะนี้ข้อเสนอเรื่องนโยบายว่า จะทำอะไรแค่ไหนอย่างไร อาจจะยังเร็วไปที่จะคุย ดูเหมือนพวกเราที่อยู่ในชุมชน ก็ยังมีประสบการณ์สะสมกันในระดับชุมชนกับเครือข่ายของเราเป็นส่วนใหญ่ อาจจะยังไม่มีประสบการณ์หรือไม่ได้มีเวลาคิดมากพอที่จะเสนอว่า ควรจะมีอะไรบ้าง

ผมเคยได้ถามเครือข่ายชุมชนทางอีสานครั้งหนึ่งว่า หากนายทุนไปเยี่ยมจะขออะไรนายทุน คือหมายความว่า เขาน่าจะได้คิดอะไรบางอย่างว่า รัฐจะต้องสนับสนุนเขาบ้าง

แล้วแทนที่จะปล่อยให้ภาคประชาชนทำอยู่ฝ่ายเดียว ข้อเสนอที่ผมได้ก็คือ เขาอยากให้รัฐมีกลไกสนับสนุนการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งการที่เราบอกให้รัฐสนับสนุน เราไม่ได้หมายความว่า ให้รัฐไปสร้างเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและเกณฑ์ชาวบ้านมาฝึกอบรม ซึ่งทุกวันนี้ก็อบรมกันจนไม่มีเวลาทำงานกันแล้ว

ผมจึงอยากสรุปว่า ถ้าถามว่าวันนี้ต้องทำอะไร การทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น การทำให้กลไกสนับสนุนประเภทที่ไม่ใช่กลไกรัฐแรงๆ อย่างเช่น สสส. พอช. หรือแม้กระทั่งกับธกส. ที่เราต้องไปทำงานด้วยให้มากขึ้น เพื่อให้เขาได้สนับสนุนการเคลื่อนไหวชุมชนเข้มแข็ง เราอาจจะต้องต่อภาพรวมเหล่านี้ให้เจอ ทำงานกับเขาให้ใกล้ชิดขึ้น

อีกประการหนึ่งที่ดูเหมือนเราจะเห็นตรงกันว่า แทนที่จะให้ต่างคนต่างไปขยายเครือข่าย ลองมาทำเป็นจังหวัดดีไหม การทำเป็นจังหวัดอาจจะชวนชุมชนหรือพื้นที่ที่ยังไม่ค่อยมีโอกาสมาเรียนรู้ร่วมกัน อาจจะเป็นการทำให้จังหวัดต่างๆ เข้มแข็งขึ้นเรื่อย ๆ การทำเป็นจังหวัดก็จะมีข้อดีคือเวลาเคลื่อนก็ต้องเคลื่อนกับหน่วยราชการด้วย ไม่ใช่เคลื่อนกับชุมชนเท่านั้น นี่ก็อาจจะเป็นยุทธศาสตร์หนึ่ง คือแทนที่จะพูดถึงนโยบายสาธารณะที่เป็นนโยบายของรัฐในระดับส่วนกลาง ก็พูดถึงในระดับจังหวัด ซึ่งเราอาจจะไม่ต้องพูดถึงเรื่องเนื้อหาว่าเป็นนโยบายเรื่องอะไร แต่เราพูดถึงกลไกการเชื่อมโยงซึ่งอาจจะสำคัญกว่า

การจัดเวทีแบบนี้ เราหวังผล 3 อย่าง คือได้แลกเปลี่ยน

เปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในระหว่างคนที่ทำงานในชุมชน ไม่ว่าจะ
จะในชุมชนเราเองหรือกับชุมชนอื่นๆ หรือในการเชื่อมโยง
ชุมชนกับหน่วยราชการอื่นๆ ประการที่ 2 ก็คือมาลองดูกัน
ว่า หากเราคุยกันไปสักพัก เราอาจจะอยากเห็นนโยบาย
สาธารณะเพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนในระดับ
ประเทศหรือในระดับจังหวัด

ส่วนที่ 3 เราอาจพบว่า มีบางเรื่องที่น่าจะทำได้
กัน เช่น เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่ทำกันมาตั้งนานแล้วแต่ไม่
ค่อยไปถึงไหน น่าจะมารวมตัวกันทำข้อเสนอเรื่องเศรษฐกิจ
พอเพียงให้กับประเทศไทยดีกว่า อย่าปล่อยให้สภาพัฒน์ฯ
นั่งทำอยู่คนเดียว หรือจะเข้าไปช่วยกันดูเรื่องกองทุนหมู่บ้าน
เพื่อให้เป็นกลไกที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งอย่างแท้จริง ไม่เป็น
กองทุนทำลายชุมชน

ถ้าเรามีโอกาสคุยกันอย่างนี้มากขึ้น ต่อเนื่องมาก
ขึ้น ก็หวังว่าจะมีโอกาสที่อะไรดีๆ จะเกิดขึ้นมาได้

เวทีนโยบายสาธารณะ: ว่าด้วยเรื่อง
‘นโยบายเพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน’

วันที่ 26 กันยายน 2548 เวลา 09.00 – 17.00 น.
ณ ศูนย์ประชุมสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ กรุงเทพฯ

จัดโดย

มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช.)
ภายใต้แผนงานพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี
(Healthy Public Policy Program)
และโครงการเครือข่ายสร้างเสริมสุขภาพระดับจังหวัด (คสจ.)

องค์กรภาคีร่วม

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (พอช.)
สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.)
โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)
กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (LDI)
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

กำหนดการจัดประชุม

09.00 – 09.30 น.

ปาฐกถาพิเศษ ‘เครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเติมพื้นที่
พลังทางสังคมที่ต้องสร้าง’
โดย ศ.นพ.ประเวศ วะสี

ช่วงเช้า : แลกเปลี่ยนข้อมูลและเสนอข้อคิดเห็นภาพรวม
สถานที่ประชุม ศูนย์พูนทรัพย์ วัฒนธรรม
สถานที่ประชุม นพ.พลเดช ปิ่นประทีป

09.30 – 10.30 น.

ช่วงที่ 1 : เครือข่ายชุมชนเข้มแข็งประสบการณ์จริงที่หลากหลาย

1. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจังหวัดพิจิตร
โดย คุณสุรเดช เดชคุ้มวงศ์
2. มหาชีวาลัยอีสาน
โดย ครูบาสุทธินันท์ ปรัชญาพยุทธิ
3. วิสาหกิจชุมชน กรณีเครือข่ายยมนา
โดย คุณวิโรจน์ คงปัญญา

10.30 – 11.30 น.

ช่วงที่ 2 : กลไก/วิธีการเพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน :
มองผ่านระบบต่างๆ

1. ระบบการจัดสรรงบประมาณแบบ Areabased
โดย รศ.ดร.สกันธ์ วรรณวิวัฒนา
2. ระบบสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน
โดย ดร.เสรี พงศ์พิศ

โดย รศ.ปาริชาติ วลัยเสถียร

4. ระบบการจัดการทุน

โดย คุณศุภชัย สถาการ

11.30 - 12.00 ы.

ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมแลกเปลี่ยนเพื่อจุดประเด็นเนื้อหา
สำหรับช่วงบ่าย

ช่วงบ่าย : แลกเปลี่ยนในประเด็นและหารือในประเด็นต่างๆ

ผู้ดำเนินการประชุม นพ.สมศักดิ์ ชุณหรัศม์
ชี้แจงกระบวนการในการประชุม
และประเด็นที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูล

13.00 – 14.30 ы.

ประชุมกลุ่มย่อย กลไกส่งเสริมเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งจะยั่งยืน :
ทำอย่างไร สนับสนุนอย่างไร จัดการอย่างไร

14.30 – 16.00 น. ผู้แทนกลุ่มนำเสนอ

16.00 – 16.30 น. แลกเปลี่ยนอย่างสร้างสรรค์
ในแต่ละประเด็น

16.30 - 17.00 น. สรุปข้อเสนอสถรณนโยบาย
โดย คุณไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม
นพ.สมศักดิ์ ชุณหรัศม์ และ
นพ.พลเดช ปิ่นประทีป

17.00 น. ปิดการประชุม

รายงานผู้เข้าร่วมเวทีนโยบายสาธารณะ ว่าด้วยเรื่อง
“นโยบายเพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน”

1. อาจารย์กนกพร น้อยปรีชา	มหาวิทยาลัยบูรพา
2. คุณกนกพันธ์ มีมานัส	สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
3. คุณกรรณิการ มีมาก	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
4. คุณกริษา มาฆะสวัสดิ์	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาคร
5. คุณกฤษฎา ณ ทองคาย	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
6. ดร.กฤษดา ผ่องพิทยา	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
7. คุณก้องภพ ศรีอนุชฌาย์	สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดหนองคาย
8. คุณกาญจนา แสงรัตน์	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิษณุโลก
9. คุณเกสรี ลัดเล็ย	มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
10. คุณแก้ว สังข์ชู	โครงการเชื่อมประสานการพัฒนาพื้นที่- จังหวัดพัทลุง
11. คุณชนินฐา วันจิตร	ธนาคารออมสิน
12. คุณคนอง เนินอุไร	เลขาธิการประชาสัมพันธ์กรมทหารนคร
13. คุณจิตเจริญ ศรีขวัญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
14. คุณจิตรา อรุณฤกษ์ถวิล	สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเพชรบูรณ์
15. คุณจินดาศักดิ์ อุไทย	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิษณุโลก
16. ดร.จิรพันธ์ ไตรทิพจรัส	มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
17. คุณจิระนุช ขาญณรงค์กุล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
18. คุณเจริญ อินทอุดม	องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี
19. คุณฉลิตา จันทรสัมบัติ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
20. ผศ.ดร.ฉัตรนภา พรหมมา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิต์
21. คุณชนิดา ธนิกกุล	สถานีอนามัยบ้านตะวันจาก- จ.สมุทรสงคราม
22. ผศ.ชัชจิราย ไบลี	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
23. คุณชัยพร ทะไ	องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา
24. คุณชัยวรรณ สมศรีวัน	สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
25. ดร.ชาตรี นาคะกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
26. คุณชินานาตย์ ไกรนารด	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

27. คุณสุสิทธิ์ ตั้งฤทธิปราณี	มูลนิธิเผยแพร่วิถีประชาธิปไตย
28. คุณชูชาติ นามขาม	สำนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัด-นครปฐม
29. นพ.ชูชาติ พรหมมิตร	นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดลำพูน
30. คุณเชาวลิต สิมสวย	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
31. คุณณรงค์ รักเดช	องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี
32. ดร.ชลพัฒน์ ยศธร	สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็ก-และครอบครัว
33. ผศ.ดร.ดวงจันทร์ เตียววิไล	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
34. คุณดุสิต หวันหล้า	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
35. อาจารย์ตุลวัตร พานิชเจริญ	นักวิชาการอิสระ
36. คุณเต็มดวง ตรีธัญญพงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
37. คุณถวิล อนันตพงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
38. ผศ.ดร.ถาวร ฉิมเลี้ยง	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
39. รศ.ดร.ทองศักดิ์ คุ้มไชน้ำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
40. คุณทรงฤทธิ์ อินแปลง	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
41. คุณทวี วัชรเกียรติศักดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
42. อาจารย์ทศพล กฤตยพิสิฐ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
43. คุณทินกร พันดี	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแพร่
44. ดร.ทิพย์ สัจจันทร์	คณะเกษตรกำแพงแสน
45. คุณเทียมจันทร์ สุขเกษม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
46. ผศ.ธานี นงนุช	กรมส่งเสริมการเกษตร
47. คุณธีระพงศ์ ไทนลิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
48. คุณเนรภัฏ ชุมพล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสน
49. คุณเนพวรรณ จำนวนวน	องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพอง
50. คุณเนรเศรษฐ์ เอี่ยมหาจหาญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
51. คุณเนวรักษ์ ดิษฐวิเศษ	องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครนายก
52. ผศ.น้อม งามนิสัย	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดบุรีรัมย์
53. คุณนันทอมณ เฉียบแหลม	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
54. คุณเนษดา สุริยะเจริญ	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดระยอง
55. คุณเนรินทร์ กุลตานันท์	องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน
56. คุณบวร ทรัพย์สิทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
	สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

57. อาจารย์บัญญัติ ลายพยัคฆ์	ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา จ.นครศรีธรรมราช
58. คุณบุญเรียง ชูชัยแสงรัตน์	นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดอุดรดิตถ์
59. ผศ.บุษยากร ติระพุดิกุลชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
60. คุณปณิธิ กรุดนิมิตร	พัฒนาชุมชนจังหวัดระยอง
61. คุณประมุข วงศ์กระจ่าง	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยปทุมธานี
62. คุณประสงค์ ถิละแก้ว	รองผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด
63. คุณบุญจพร ทิพย์ศรี	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมุกดาหาร
64. คุณบุญญารัตน์ หุนดี	สำนักพัฒนาชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี
65. คุณปจายรีย์ ผลประเสริฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
66. รศ.ปาริชาติ วลัยเสถียร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
67. คุณปิยศักดิ์ สุคันธพงษ์	นักพัฒนาอิสระ
68. คุณปณณีย์ พลสิงห์ชาญ	องค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์
69. คุณพงษ์นรินทร์ อัครเศรณี	สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปราจีนบุรี
70. คุณพยนต์ จันทร์วิฑูรย์	เครือข่ายพลังชุมชนพลังแผ่นดิน
71. คุณพยอม ระวังพันธุ์	องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี
72. คุณพรณี แผงกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
73. พระมหาสุทนต์ อาภากร (อบอุณ)	วัดสุทธาวาราม
74. นพ.พลเดช ปิ่นประทีป	สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา
75. คุณพัชรินทร์ ดำรงกิตติกุล	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
76. ผศ.พัชร ศรีสังข์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
77. คุณพัฒน์ พูลสวัสดิ์	สำนักก่อสร้างทางที่ 3 กรมทางหลวง
78. คุณพิชัย รัตนพล	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
79. คุณพิริยะ สัทะกุล	ผู้ประสานงานภาคเหนือ
80. คุณพีระชัย เวชชาตินันท์	กรมสรรพสามิต
81. คุณพีระดา จริยะกุลญาดา	กรมการพัฒนาชุมชน
82. คุณเพ็ญศิริ อัมศิริ	สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนนทบุรี
83. คุณเพ็ญสุภา ศิริสวัสดิ์	สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดยโสธร
84. คุณเพียรเลิศ วงศ์ภิรมย์ศานต์	ธนาคารเพื่อการเกษตร สำนักงานใหญ่
85. คุณไพฑูรย์ ปานประชาฯ	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
86. คุณไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม	ประธานมูลนิธิกองทุนไทย
87. นพ.ไพศาล ดั่นคุ้ม	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอ่างทอง

88. คุณภมร พรหมณ์แก้ว
89. ว่าที่ ร.ต.หญิงมณีนุช คชวงศ์
90. คุณมนตรี สุดสม
91. คุณมนัส กำเนิดมณี
92. คุณมนัส สายเสมา
93. คุณแม่นาวาด แข่งขัน
94. คุณยงยุทธ ธนิกุล
95. ผศ.ดร.โยธิน สุริยพงศ์
96. อาจารย์รัตนา สมบูรณ์วิทย์
97. คุณรุ่งตะวัน ตัวลอย
98. อาจารย์รุ่งอรุณ บุญสายพันธ์
99. ผศ.ดร.เรชา อริญวงศ์
100. คุณเรียม ชินโคตร
101. คุณวงศ์เดือน ไผ่สนธิ์
102. คุณวรยุทธ ชัยณรงค์
103. ดร.วรรณภา ชื่นวัฒนา
104. คุณวรลักษณ์ มนัสเอื้อศิริ
105. นายวรารักษ์ เน็ดน้อย
106. อาจารย์วัฒนसार ปานเพชร
107. ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช

108. ดร.วิชา ทรวงแสง
109. คุณวิเชียร คุตตวิธ
110. อาจารย์วิมลลา พงศาธร
111. ผศ.วิมาลา ชโยดม
112. คุณวิโรจน์ คงปัญญา
113. คุณศักดิ์ศิริ นันตะสุข
114. คุณศักรินทร์ ภาษี

115. คุณศิริพร รัตนะ
116. ผศ.ศิริพร หงส์พันธุ์
117. คุณศุภชัย สถาการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
องค์การบริหารส่วนตำบลปลวกแดง
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดภูเก็ต
สำนักอุทกวิทยา กรมชลประทาน
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสงคราม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผู้ประสานงานจังหวัด คสจ. จ.สุพรรณบุรี
องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
80 หมู่ 9 ต.เปือย อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์
อบต.บางพระ จ.ฉะเชิงเทรา
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนนทบุรี
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
โรงเรียนวชิรวิทย์
สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้-
เพื่อสังคม (สคส.)
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
สหพันธ์วิทย์ชุมชนแห่งชาติ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้นำชุมชนตำบลกะหรอ
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
มูลนิธิพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน-
เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี
กระทรวงมหาดไทย
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์-
การเกษตร(ธกส.)

118. คุณศุภนิมิตร ศิลา
119. คุณศุภลักษณ์ จันทร์เจริญ
120. ดร.ศุภวลย์ พลายน้อย
121. รศ.ดร.สกันธ์ วรรณวิวัฒนา
122. คุณสงวน ศรีสัตตรัตน์กุล
123. คุณสนอง นิยมเหลี่ยม
124. รศ.สนิท สัตโยภาส
125. คุณสมเกียรติ มิ่งขวัญ
126. คุณสมคิด ศิริวัฒนากุล

127. อาจารย์สมชัย คำเพราะ
128. คุณสมชาย เสียหลาย
129. คุณสมบูรณ์ บุญประกอบ
130. ผศ.สมพงษ์ บุญเลิศ
131. คุณสมพร หนูนุ่ม
132. คุณสมศักดิ์ ฉันทะ

133. คุณสมศักดิ์ ขอบตรง
134. นพ.สมศักดิ์ ชุณหรัศม์
135. คุณสวัสดิ์ สุคนธ์
136. นายสันทนา ธรรมโสโรจน์
137. อาจารย์สายฝน น้อยหืด
138. คุณสุกิจ เจริญรัตนกุล
139. คุณสุจิตรา ตันนัรัตน์
140. คุณสุจิตรา ยิ่งถาวร
141. คุณสุจินต์ หลิมโตประเสริฐ
142. ผศ.สุณี บุญพิทักษ์
143. คุณสุดดาว ยืนยง

144. ครูบาสุทธินันท์ ปรัชญพยุหะ
145. คุณสุธิดา แสงเพชร

จนท.ปฏิบัติการ
กระทรวงการพัฒนาสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู
เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์
ผู้นำชุมชน ต.หนองแจ้งใหญ่ อ.บัวใหญ่
จ.นครราชสีมา
วิทยาลัยบัณฑิตแห่งเอเชีย
สำนักพัฒนาและส่งเสริมงานบริหารท้องถิ่น
ประธานประชาคมเขตดงลิ้น
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง
สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคง-
ของมนุษย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
เลขาธิการมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
เครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่นพืชมะ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์ลำปาง
ศาลากลางจังหวัดสุโขทัย
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดบุรีรัมย์
มูลนิธิเผยแพร่วิดชีวิตประเสริฐ
สถาบันพัฒนาการชลประทาน
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
โครงการสื่อสารสาธารณะเพื่อชุมชน-
อยู่ดีมีสุขและสังคมเข้มแข็ง
สถาบันภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานใต้
ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการพัฒนา-
และประชาสังคมจังหวัดเพชรบุรี

146. นายสุนทร ดุจดา	คณะประสานงานแผนแม่บทชุมชน-ภาคอีสาน
147. คุณสุนี พิพิธโกศจวงศ์	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดระยอง
148. คุณสุภาภรณ์ ชาตรีโรจน์	สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้-เพื่อสังคม(สคส.)
149. คุณสุรเดช เดชคุ้มวงศ์	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร
150. กำนันสุนันท์ นิลเลิศ	คณะประสานงานแผนแม่บทชุมชน-ภาคกลาง
151. นพ.สุวรรณชัย วัฒนายิ่งเจริญชัย	สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง
152. คุณสุวิษ ยานะวิมุต	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยะลา
153. คุณสุวิษ วัฒนารมย์	ผู้ประสานงานโครงการ คสจ.
154. คุณสุวิทย์ สมบัติ	เครือข่ายสร้างเสริมสุขภาพจังหวัดแพร่
155. คุณสุวินัย วัดดธรรม	สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและ-ความมั่นคงของมนุษย์
156. คุณเสกสรร ธงยศ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครพนม
157. ผศ.ดร.เสกขี เทพธงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
158. คุณเสรี ศรีหะไตร	นายอำเภอโกสุมพิสัย
159. ดร.เสรี พงศ์พิศ	ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
160. คุณแสงอรุณ สมุทรภักดี	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางเก่า
161. คุณหาญชัย พันธุ์งาม	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา
162. คุณอิทธิวัฒน์ เป่งสอาด	มหาวิทยาลัยมหิดล
163. คุณอนุกุล อีสโร	องค์การบริหารส่วนจังหวัด-พระนครศรีอยุธยา
164. คุณอมรรัตน์ กฤตยานวัช	กองการพัฒนาชุมชน สำนักพัฒนาสังคม
165. ผศ.ดร.อรสา โกศลานันท์กุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
166. อาจารย์อริยัญญา นนทราช	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์
167. คุณอัศรุตม์ สนิษยานนท์	กรมสรรพสามิต
168. คุณอังคณา ใจเลี้ยง	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
169. คุณอำนาจ บัวเขียว	องค์การบริหารส่วนจังหวัดชุมพร
170. คุณอำพร งามศรีวัฒนาสกุล	สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน
171. คุณอรุณพิณ ชูเกาะทวด	สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้-เพื่อสังคม(สคส.)
172. รศ.อุไรวรรณ วิจารณ์กุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
173. คุณแอบ ชามทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช